

118455. 30

**SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA  
HALEFİYET VE RÜCÛ**

Yüksek Lisans Tezi

**Zehra Gönül YAMAÇ**

Eskişehir - 1996

Merkez Kütüphane



**T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA**  
**HALEFİYET VE RÜCÛ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Zehra Gönül YAMAÇ**

**Eskişehir**

**1996**

## ÖZET

Hukuk sistemimiz içinde geniş kapsamlı İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatına sahip olmamıza rağmen, Ülkemizde iş kazası ve meslek hastalığı önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sonucu olarak kurumun gelir kaybı, işverende yükümlülüğü artmaktadır. İnceleme konumuz Sosyal Sigortalar Kurumunun, işveren ve üçüncü kişilere karşı sahip olduğu rüçü hakkının hukuki temeli ve doğurduğu sonuçlardır.

Kurumun rüçü hakkı halefiyet ilkesine dayanır. Bunun sonucu olarak Kurum sigortalının halefi olmaktadır. Bu konuda doktrinde görüş ayrılığı olup, bazı yazarlar rüçü hakkını doğrudan doğruya kanuna dayandırmaktadır. Yargıtay halefiyet ilkesini benimsemesine rağmen, bazı kararlarında bu görüşünden ayrılmaktadır.

Araştırma konumuzun amacı Kurumun rüçü hakkının hukuki dayanağını inceleyerek, rüçü hakkının Kurum, İşveren ve Yargılama Hukuku açısından doğurduğu sonuçları belirtmektir. Kurumun rüçü davası Yargıyı meşgul etmekle birlikte işverenleride zor duruma sokmaktadır.

## **ABSTRACT**

Although the system of Turkish Law has a detailed body of current law about Labour Health and Security, industrial accidents and occupational diseases are noteworthy in Turkey. This causes The Institute of Social Insurance's loss in profit and increases obligations for the employers. The subject of this study is the basis and the results stemming from the right of revoking which The Institute of Social Insurance possesses against employers and third parties.

The right of revoking of the Institute of Social Insurance is based on the principle of succession. Consequently, the Institute of Social Insurance becomes the successor of the insured. There is difference of opinion about this issue in doctrine. For some authors, the right of revoking is directly dependent on the law. Although the Supreme Court admits the principle of succession, it favors different decisions in some cases.

The purpose of this study is to emphasize the results of the rights of revoking in terms of the Institute of Social Insurance, employers and the Law of Judgment through examining the legal base of the Institute of Social Insurance's rights of revoking. The case of the right of revoking of the Institute of Social Insurance not only takes up court's time, but also exposes employers to risks.

## İÇİNDEKİLER

<b>KISALTMALAR</b> .....	vi
<b>GİRİŞ</b> .....	1

### Birinci Bölüm

#### SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKI VE HUKUKİ DAYANAĞI

##### Birinci Kısım

##### SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKI AMACI FAYDALARI VE GERÇEKLEŞME ŞARTLARI

<b>Ş. 1- SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKI, AMACI VE FAYDALARI</b> .....	3
I- KURUMUN RÜCÛ HAKKI .....	3
II- KURUMUN RÜCÛ HAKKININ AMACI .....	4
III- KURUMUN RÜCÛ HAKKININ FAYDASI .....	5
<b>Ş. 2- SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ HAKKININ GERÇEKLEŞME ŞARTLARI</b> .....	6

I- ZARARA UĞRAYANIN SİGORTALI VEYA HAK SAHİBİ OLMASI .....	6
II- İŞ KAZASI VEYA MASLEK HASTALIĞININ MEVCUDİYETİ .....	8
<b>1- İş Kazası Kavramı ve Unsurları</b> .....	8
A- İş Kazası Kavramı .....	8
B- İş Kazasının Unsurları .....	9
<b>2- Meslek Hastalığı Kavramı ve Unsurları</b> .....	10
A- Meslek Hastalığı Kavramı .....	10
B- Meslek Hastalığının Unsurları .....	11
III- UYGUN NEDEN-SONUÇ BAĞI .....	12
IV- KASIT .....	13
V- SUÇ SAYILIR EYLEM .....	15
VI- YARDIMIN YAPILMASI .....	16

## İkinci Kısım

### SOSYAL SİGORTALAR KURUMUN RÜCÛ HAKKININ HUKUKİ DAYANAĞI

<b>Ş. 1- HALEFİYET İLKESİ VE RÜCÛ HAKKI</b> .....	18
I- GENEL OLARAK .....	18
II- HALEFİYET İLKESİ .....	19
III- RÜCÛ HAKKI KAVRAMI .....	21
IV- HALEFİYET VE RÜCÛ .....	23
<b>Ş. 2- KURUMUN RÜCÛ HAKKININ HUKUKİ DAYANAĞI KONUSUNDA GÖRÜŞ AYRILIĞI</b> .....	25

I- KURUMUN RÜCÛ HAKKINI HALEFİYET İLKESİNE DAYANDIRAN GÖRÜŞ .....	25
II- KURUMUN RÜCÛ HAKKINI DOĞRUDAN DOĞRUYA KANUNA DAYANDIRAN GÖRÜŞ .....	27
III- YARGITAY'IN GÖRÜŞÜ .....	31
IV- DEĞERLENDİRME .....	34
V- HALEFİYET İLKESİNİ BENİMSEMİŞ OLMANIN UYGULAMADAKİ SONUÇLARI .....	36

## **İ k i n c i B ö l ü m**

### **SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ HALLERİ VE RÜCÛ DAVASI**

#### Birinci Kısım

#### SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞI İLE HASTALIK VE DİĞER HALLERDEN DOĞAN RÜCÛ HAKKI

<b>Ş. 1- KURUMUN İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞINDAN DOĞAN RÜCÛ HAKKI .....</b>	<b>38</b>
I- KURUMUN İŞVERENE RÜCÛ HAKKI .....	38
<b>1- Sigortalının İşvereni .....</b>	<b>39</b>
<b>2- Üçüncü Kişilerin İşvereni .....</b>	<b>41</b>
<b>3- Sigorta Şirketi .....</b>	<b>42</b>
<b>4- Sorumlu Bulunan Kişiler Arasında Teselsül Durumu ..</b>	<b>43</b>
II- İŞVERENİN İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞINDAN DOĞAN SORUMLULUĞU .....	45

<b>1- İşverenin Doğrudan Doğruya Sorumluluğu</b> .....	45
<b>2- İşverenin Dolaylı Sorumluluğu</b> .....	46
<b>3- İşverene Rücû Hakkının Koşulları</b> .....	47
<b>III- KURUMUN ÜÇÜNCÜ KİŞİYE RÜCÛ HAKKI</b> .....	48
<b>1- Üçüncü Kişi Kavramı</b> .....	48
<b>2- Üçüncü Kişinin Sorumluluğu</b> .....	49
<b>3- Üçüncü Kişinin Sorumluluğunun Koşulları</b> .....	51
<b>Ş. 2- KURUMUN HASTALIK SİGORTASI VE DİĞER HALLERDEN DOĞAN RÜCÛ HAKKI</b> .....	52
<b>I- KURUMUN HASTALIK SİGORTASINDAN DOĞAN RÜCÛ HAKKI</b> .....	52
<b>1- Kurumun İşverene Rücû Hakkı</b> .....	52
<b>2- Kurumun Üçüncü Kişiyeye Rücû Hakkı</b> .....	55
<b>II- KURUMUN DİĞER HALLERDEN DOĞAN RÜCÛ HAKKI</b> .....	56
<b>1- Sigortalının Bildirilmemesi Halinde (SSK. m. 10)</b> .....	56
<b>2- İş Kazasına Uğrayan Sigortalıya İlk Sağlık Yardımlarının Yapılmaması Halinde (SSK. m. 15)</b> .....	58
<b>3- İş Kazasının Vaktinde Bildirilmemesi Halinde (SSK. m. 27)</b> .....	60
<b>4- Meslek Hastalığının Bildirilmemesi Halinde (SSK. m. 28)</b> .....	61
<b>5- Vizite Kağıdının Eksik veya Yanlış Doldurulması Halinde (SSK. m. 90)</b> .....	61

## İkinci Kısım

### SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ DAVASI VE RÜCÛ HAKKININ DEĞERLENDİRİLMESİ

<b>Ş. 1- SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ DAVASI</b> .....	63
--	----



I- GENEL OLARAK .....	63
II- GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME .....	64
III- RÜCÛ DAVASININ TARAFLARI .....	65
IV- KUSUR ORANININ BELİRLENMESİ .....	67
V- RÜCÛ DAVASINDA TALEBİN KONUSU VE FAİZ .....	67
VI- ZAMANAŞIMI .....	69
<b>Ş. 2- RÜCÛ HAKKININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....</b>	<b>72</b>
I- YARGILAMA HUKUKU AÇISINDAN .....	72
II- İŞVEREN AÇISINDAN .....	73
III- SOSYAL SİGORTALAR KURUMU AÇISINDAN .....	75
IV- SİGORTALININ ORTAK KUSURU .....	76
V- SİGORTALI VEYA HAK SAHİPLERİNİN SİGORTA YARDIMLARI İLE KARŞILANMAYAN ZARARLARININ TAZMİNİ .....	77
<b>SONUÇ .....</b>	<b>79</b>
<b>FAYDALANILAN KAYNAKLAR.....</b>	<b>i</b>

## KISALTMALAR

- A.Ü.H.F. : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi  
A.Ü.H.F.D. : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi  
B. : Bası  
B.T.H.E.H.F.Ya. : Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Hukuk  
Fakültesi Yayını  
C. : Cilt  
Çev. : Çeviri  
E.İ.T.İ.A. : Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi  
H.G.K. : Hukuk Genel Kurulu  
İ.B.D. : İstanbul Barosu Dergisi  
İ.B.K. : İçtihadı Birleştirme Kararı  
İ.Ü. : İstanbul Üniversitesi  
İ.Ü.H.F. : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi  
Ö.İ.T.İ.Y.O. : Özel İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu  
s. : Sayfa  
S. : Sayı  
T.S.R.Ş.B. : Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği  
Ya. : Yayını  
Yarg. : Yargıtay

## GİRİŞ

Memleketimizde ve yabancı ülkelerde, yapılan işin yarattığı rizikolara karşı tedbirlerin alınması ve zarara uğrayanların zararlarının tazmini öngörülmüştür. Ülkemizde iş kazası ve meslek hastalığı ciddi boyutlara ulaşmış durumdadır. Bunu önlemek için yeterli mevzuat hükmünün bulunmasına rağmen olumlu sonuç alınamamaktadır. İş kazası ve meslek hastalığının artması Sosyal Sigortalar Kurumu giderlerinde önemli bir yer tutmakta olup, Kurum giderlerindeki kaybın önlenmesi ve haksız olarak uğranılan zararın tazmini amacı ile kanun koyucu, Kuruma rüçû hakkı tanımıştır.

Kuruma tanınan rüçû hakkı, Kurum açısından önemli olmakla birlikte, işveren açısından da son derece önemlidir. Bu çalışmamızda Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sigortalıya halef olmasından doğan rüçû hakkı üzerinde etraflıca durulacak ve konu iki ana bölüm içerisinde incelenecektir.

Birinci Bölüm de, kuruma tanınan rüçû hakkı ve bu rüçû hakkının hukuki dayanağı incelenecektir. Birinci Kısım da, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun rüçû hakkı açıklanacak, bu hakkın amacı ve faydaları belirtilerek, Kurumun rüçû hakkını kullanabilmesi için gerekli olan şartlarda bu kısım içinde açıklanmaya çalışılacaktır.

İkinci Kısım'da, Kurumun rüçü hakkının hukuki dayanağı üzerinde durularak, Yargıtay ve doktrinin görüşlerine yer verilecektir. Üzerinde uzlaşma sağlanamamış bulunan, Kurumun rüçü hakkının halefiyete mi, yoksa doğrudan doğruya kanuna mı dayandığı hususu son derece önemli olup, açılacak rüçü davalarında temelini teşkil etmektedir. Rüçü hakkının hukuki dayanağı açıklanırken, iki görüşü de ayrı ayrı inceleyerek ve Yargıtay'ın bu konu hakkındaki görüşünede değinilerek bir değerlendirme yapmaya ve konuyu netleştirmeye çalışacağız.

İkinci Bölüm'ün Birinci Kısım'ında Kurumun rüçü hakkının hangi hallerde doğduğu ve özellikle konumuzun temelini oluşturan Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26'ncı maddesi üzerinde durulacaktır. Konumuz içinde iş kazası ve meslek hastalığı hallerinden başka kanunda hastalık ve diğer hallerden doğan rüçü hakları da belirtilmiştir. Kurumun işveren ve üçüncü kişiye yöneltebileceği rüçü halleri tek tek ele alınarak, Kurumun rüçü edebileceği işveren ve üçüncü kişi kavramları üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır.

İkinci Kısım'da, rüçü davası incelenerek, rüçü davasının hangi mahkemede açılacağı, husemetin kime veya kimlere yöneltilebileceği, talebin konusu ve en önemlisi zamanaşımı konuları açıklanacaktır.

Nihayet hukuk sistemimiz içinde önemli bir yer tutan rüçü davasının, yargılama hukuku, işveren ve Kurum açısından doğurduğu sonuçlara değinilecektir. Sonuç Kısım'ında ise bu çalışmamızdaki tesbitlerimizi özetleyerek çalışmamızı neticelendireceğiz.

## **B i r i n c i B ö l ü m**

### **SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKI VE HUKUKİ DAYANAĞI**

#### **Birinci Kısım**

#### **SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKI AMACI FAYDALARI VE GERÇEKLEŞME ŞARTLARI**

#### **Ş. 1- SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKI, AMACI VE FAYDALARI**

##### **I- KURUMUN RÜCÛ HAKKI**

Sosyal Sigortalar Kanunu, Sosyal Sigortalar Kurumu'na sigortalı için yaptığı her türlü gider ve ödemeleri onun zarara uğramasına neden olanlardan geri isteyebilme hakkını tanımıştır<sup>1</sup>. Kurumun, iş kazası veya meslek hastalığına uğrayan sigortalı için yaptığı giderleri

---

<sup>1</sup> Tuncay CAN, **Sosyal Sigortalar Kurumu'nun İşverene ve Üçüncü Kişiyeye Rücûunda Karşılaşılan Sorunlar**, İ.B.O., C. 6, S. 4-5-6, İstanbul, 1994, s. 241.

sigortalının zarara uğramasına neden olanlardan geri isteyebilme hakkını kanunumuz ilgili maddelerinde açıkça belirtmiştir.

Kurumun rüçü hakkı, iş kazası ve meslek hastalıklarında, hastalık halinde ve işverenin kanunun belirttiği yükümlülükleri yerine getirmemesi hallerinde ortaya çıkar. Kurumun yardım ödevi doğduğu zaman, sigortalı ve sigortalının yakınlarına, sosyal sigorta yardımlarını sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğünü yerine getiren Kurum, yapmış olduğu yardımların karşılığını işverene veya üçüncü kişiye rüçü ederek ödettirir.

Kurumun rüçü hakkı, işverenin (SSK 25. mad.) doğrudan ve dolaylı sorumluluğunu ve işverenin Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 10, 38, 29 ve 41'inci maddelerde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesi halinde doğar. Üçüncü kişinin 26'ncı madde çerçevesinde sorumluluğu doğarsa Kurumun rüçü hakkı gerçekleşir.

## II- KURUMUN RÜCÛ HAKKININ AMACI

Kurumun rüçü hakkı, kazanın meydana gelmesini ve zararın genişlemesini önlemek için gerekli tedbirlerin zamanında alınmasını ve bu sonucun temini için gerekli masrafların yapılmasından kaçınılmasını sağlayacaktır. Kurumun, sigortalıya yardım yapma ödevi dolayısıyla malvarlığında eksilme meydana gelecektir. Ortaya çıkan bu eksilmeyi kısmen veya tamamen giderme olanağına rüçü hakkı ile kavuşur<sup>2</sup>.

Zararı ödemek zorunda kalan kişilerde, sigortalının sağlığını ve can güvenliğini korumak hususunda daha özenli ve dikkatli olmaya

---

<sup>2</sup> Tuncay CAN, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Beta Yayınları No: 499, B. 6, İstanbul, 1994, s. 313.

çalışırlar. Bu konuda daha da ileri gidilerek muayyen rizikoların işveren tarafından sigortalanmaması halinde, işveren daha dikkatli hareket edecektir.

Ayrıca, kaza sonucu meydana gelen zararın tazmini sağlanacak ve bu tazminat vakit kaybedilmeden verilecektir. Sigortalı veya zarar görenin maruz kaldığı gerçek zarardan fazla bir meblağ tahsil edilmesi ve zarar görenin sebepsiz zenginleşmesi engellenmiş olacaktır. Böylece zarar gören sıfatıyla sigortalının, aynı zarar için hem kurumdan hemde zarar sorumlusundan ayrı ayrı tazminat alması da önlenmiş olmaktadır.

### III- KURUMUN RÜCÛ HAKKININ FAYDASI

Kurumun rücû hakkı, sigorta primlerinin ucuz olmasını mümkün kılmaktadır. Bu konu daha çok kalkınmakta olan ülkelerde önem kazanmaktadır. Ucuz olan sosyal sigorta kuvertürleri ile daha geniş kitleler sigortalı olabilecektir<sup>3</sup>.

Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından sağlanan sigorta himayesi ile karşı edim olarak ödenen prim arasındaki gerçek denge ancak sigorta Kurumunun kanuni halefiyete dayanan rücû hakkını kullanması suretiyle gerçekleşebilecektir<sup>4</sup>. Böylece prim miktarlarında yapılan indirim milli servete yansiyacak ve kitleler daha geniş ölçüde sigorta himayesine kavuşmuş olacaktır. Bu husus rücû hakkının sosyal faydasını yansıtır.

<sup>3</sup> Reşat ATABEK, **İş Kazası ve Sigortası**, Erdim Yayınları, İstanbul, 1978, s. 361.

<sup>4</sup> Merih Kemal OMAĞ, **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti**, T.S.R.Ş.B. Yayını, İstanbul, 1983, s. 62.

## **Ş. 2- SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ HAKKININ GERÇEKLEŞME ŞARTLARI**

### **I- ZARARA UĞRAYANIN SİGORTALI VEYA HAK SAHİBİ OLMASI**

Kurumun rüçû hakkını kullanabilmesi için sağlık ve parasal yardımlardan faydalanan kişinin sigortalı sayılması veya sigortalının eşi, çocuğu, ana ve babası olması gerekir. Aksi takdirde Kurumun 26'ncı madde hükümlerine dayanarak rüçûun mümkün olmadığını benimsemek gerekir.

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 2'nci maddesi kimlerin sigortalı sayılacaklarını belirtmiştir. Buna göre "Bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar bu kanuna göre sigortalı sayılırlar" şeklinde belirterek sigortalı kabul edilen kimsenin hizmet akdi ile bir veya birkaç işveren yanında çalışması gerekecektir.

SSK 2'nci mad'nin, 2'nci fıkrası "..... Sosyal sigorta yardımlarından sigortalılar ile bunların eş ve çocukları ve sigortalıların ölümlerinde bu kanuna göre hak sahipleri olan kimseleri yararlanırlar" ibaresi ile sigortalı sayılan kişilerin eş ve çocukları ile hak sahibi olan kimselerinde sigorta yardımlarından faydalanacağını ifade etmektedir. İşçi hizmet akdi ile bir aracıya bağlı ise 26'ncı madde de aranan koşulların varlığı halinde Kurum işverene rüçû edebilir.

Kurum, sigortalı sayılmayan kimselere sağlamış bulunduğu yardımların bedelini 26'ncı maddeye göre talep edemez. Kurum sigortalıya değilde çocuğu, eşi, ana ve babasına yardım yerine başkalarına yardımda bulunması halinde de aynı kural geçerlidir. Aynı durum medeni nikahla evli olmayan eş içinde söz konusudur<sup>5</sup>.

<sup>5</sup> ATABEK, ..., s. 372.



Bu durumlarda koşulları varsa, kurum yaptığı yardımları sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde Borçlar Kanunu 61 ve devamı maddelerine göre yaptığı yardım miktarı kadar geri isteyebilme hakkına sahiptir. Kurumun geri isteyebilmesi için sigortalının tespiti gerektiği gibi, işvereninde tespiti gerekir<sup>6</sup>. Hakim yardım gören sigortalının gerçek sigortalı olup olmadığını araştırmakla yükümlüdür.

Sigortalı muayyen bir işverene hizmet akdi ile bağlıdır. Hizmet akdinin ifası sonucu meydana gelen kazadan dolayı işçinin zarara uğraması gerekir. Aksi takdirde, sigortalıya yapılan yardımlar nedeniyle hizmet akdine taraf olmayan işveren aleyhine rüçü yapılamaz. Bunun istisnası aracı olarak adlandırılan taşaronun işçisinin maruz kaldığı kazadır.

Aracının işçisi taşaron ve işverene karşı husumet yöneltebileceği gibi, Kurumda taşaron ve işverene gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması halinde ayrı ayrı veya müştereken rüçü etmek olanağına sahiptir<sup>7</sup>. Bu istisnanın amacı işverenin işyeri sınırları içinde gerekli tüm işgüvenlik tedbirlerinin işveren tarafından alınmasının ilke olarak kabullenmiş olmasından ileri gelir.

Kazaya maruz kalanın işveren ile arasında hizmet akdinin mevcut olmamasına rağmen, işverenin emir ve kumandası dışında bulunduğu bir devrede kazaya uğraması halinde durumun değerlendirmesi farklıdır. İşveren makinelerin ve bunları kullanan işçilerin diğer bir işverenin emir ve kumandasına verebilir. Böyle bir durumda rüçü davasının geçerliliğini ve işçi hangi işverenin kumandası altında bulunuyorsa o kişi aleyhine 26'ncı maddenin 1. fıkrası uyarınca rüçü davasının açılabileceği kabul edilmelidir<sup>8</sup>.

<sup>6</sup> ATABEK, ..., s. 373.

<sup>7</sup> Teoman OZANOĞLU-Sıddık YALNIZOĞLU-A.Avni TAMER, **Açıklamalı, İçtihatlı. Sosyal Sigorta Mevzuatı**, Atak Yayınları, C. I, Ankara, 1974, s. 547.

<sup>8</sup> ATABEK, ..., s. 373.

506 Sayılı Kanununun 78'inci maddesinin 2. fıkrası uyarınca ücretsiz çalışan kişinin sigortalı olduğu kabul edildiğine göre o kişiye iş kazası sonucu yapılan tüm yardımlar içinde kurumun rücu hakkı doğmalıdır.

## II- İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞININ MEVCUDİYETİ

### 1- İş Kazası Kavramı ve Unsurları

#### A- İş Kazası Kavramı

506 Sayılı Kanun'un ilk maddesi bir tanım vermekten çok, hangi hallerde meydana gelen zarar verici olayın iş kazası sayılacağını belirtmektedir<sup>9</sup>. Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre "İş Kazası, aşağıdaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhca arızaya uğratan olaydır:

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla,
- Sigortalının, işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında". (SSK II mad.)

Doktrinde kabul edilen tanıma göre, iş kazasını şu şekilde tarif etmek mümkündür; İşçinin, işverenin otoritesi (hakimiyeti) altında bulunduğu bir sırada, onun için ifa ettiği işten veya iş dolayısıyla dış bir sebeple ve aniden meydana gelen bir olay sonucu uğramış olduğu

<sup>9</sup> Müjdat ŞAKAR, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, Beta Yayınları No: 440, B. 1, İstanbul, 1994, s. 88.

kazaya, iş kazası adı verilir<sup>10</sup>. Sosyal Sigortalar Kanunu, II. maddesinde, sigortalı işçilerin, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında meydana gelen kazalarında iş kazası saymıştır.

#### B- İş Kazasının Unsurları

Sosyal Sigortalar Kanunu, İş kazası hallerini saymak suretiyle (SSK. II. mad.), sigortaya konu olabilecek kaza olaylarının sınırını çizmiştir. Bu haller içinde bir kaza meydana gelse dahi, her zaman iş kazası olarak nitelendirilemez. İş kazası, Kanunda sayılan hallerden birinde ve unsurları ile birlikte sözkonusu olur<sup>11</sup>.

i- İş kazası, genel anlamda bir kazanın, Sosyal Sigortalar Kanunu'nda öngörülen hallerden birinde meydana gelen özel şeklidir. Ancak kaza ile iş arasında önce illiyet (nedensellik) bağının bulunması gerekir. İlliyet bağının da uygun illiyet biçiminde olmasına bakılır. Uygun illiyet ise, zararın mahiyeti itibariyle zararı meydana getiren sebebe uygun olduğu ve onun uygun bir sonucu olarak görüldüğü durumlardır<sup>12</sup>. Böylece iş ve işin gereği bir arızanın ortaya çıkması durumunda illiyet bağından söz edilebilecektir.

ii- İş kazası kabul edilecek bir olayda meydana gelen zarar, dıştan gelen bir sebebe dayanmalı ve sigortalı, kasti ile kazaya katılmamalıdır.

İş kazası dıştan gelen bir sebebe dayanması kadar, kazaya uğrayan sigortalının da kasti bulunmamalıdır. Aksi halde zararlar sonuçlanan olayı "kaza" şeklinde nitelemek dahi olanaksızdır. Bu bakımdan, her hangi bir zarar sigortalının kendi isteği ve kasti bir fiilden ortaya

<sup>10</sup> Fikret EREN, **Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu**, A.Ü.H.F., Ya No: 344, Ankara, 1974, s. 5.

<sup>11</sup> Ercan GÜVEN, **Sosyal Sigortalar Genel Uygulama İlkeleri ve Sigorta Kolları**, E.İ.T.İ.A. Ya. No: 149/91, Eskişehir, 1976, s. 117.

<sup>12</sup> GÜVEN, ..., s. 17.

çıkarsa, bunun bir iş kazası olarak sayılmaması ve bu halin sigorta tarafından güvence altına alınmaması gerekir.

iii- Kaza ayrıca, birden bire “ani” olarak ortaya çıkmalıdır. Nitekim kaza, en geniş anlamda “beklenmedik bir çabuklukla bir zararı doğuran bütün sebepler kompleksi; diğer bir ifadeyle kısa bir süre içinde sigortalıyı arızaya uğratan bir olaydır. Uzun ve kısa aralarla tekrarlanan etkilerden doğan arızalarda kaza söz konusu olamaz. Bununla beraber kazanın bir kez oluşu, bir an sürmesi anlamına gelmez. Yeterki bir defalık etkisi ile arıza olmuş olsun, ani bir etki ile meydana gelen kaza, ciddi ve olağan üstü bir durumda göstermelidir. Çalışma hayatının önemsiz arızalarını iş kazası olarak saymak doğru değildir<sup>13</sup>.

iv- İş kazası halinde, sigortalının hemen veya sonradan bedenen yahut ruhen arızaya uğraması gerekir. Kaza, etkisini hemen gösterebileceği gibi, belirsiz bir süre sonrada ortaya çıkabilir. Kazanın bedeni veya ruhi bir kayba sebep olması, iş kazası sayılması bakımından bir farklılık yaratmaz. Ruhi bütünlüğün bozulması akıl hastalığı, bellek zayıflığı veya kaybı gibi psikolojik hastalıklar, iş kazasından doğan zarar olarak kabul edilir<sup>14</sup>.

## **2- Meslek Hastalığı Kavramı ve Unsurları**

### **A- Meslek Hastalığı Kavramı**

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 2'nci maddesine göre; “meslek hastalığı, sigortalının çalıştırıldığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleri”dir.

<sup>13</sup> Ferit Hakkı SAYMEN-Münir EKONOMİ, **Sosyal Sigortalar Tatbikatı**, Ö.İ.T.İ.Y.O., Ya. No: 12, İstanbul, 1966, s. 186; GÜVEN, s. 118.

<sup>14</sup> EREN, ..., s. 17.

Meslek hastalığı, iş kazasından farklı olarak, ani bir olay sonucu değil, belirli çalışma şartları içinde olumsuz etkenlere uzunca bir süre maruz kalınması sonucu ortaya çıkmakta ve genel hastalık hallerinden farklı olarak da, “meslekten ileri gelen hastalık” niteliğini taşımaktadır<sup>15</sup>.

Meslek hastalığının, sürekli yapılan işin etkisi sonucu meydana gelip gelmediğinin saptanması kadar; gelişen teknolojinin gereği bir takım yeni ve bilinmeyen arızaların, tıbbi incelemeler sonucu meslek hastalığı olarak belirlenmesinde güç ve teknik bir konudur. Bütün bu güçlüklerle rağmen, çalışma hayatında söz konusu olabilecek meslek hastalıklarının olanaklar ölçüsünde önceden saptanarak belirlenmesi, uygulama bakımından önemli bir zorunluluktur. Bununla beraber, önceden belirlenen meslek hastalıkları dışında, bilinmeyen bir meslek hastalığının her zaman ortaya çıkabileceği de düşünülürse; sonradan saptanan ve meslek hastalığı niteliğinde görülen bu arızasında korunmasını sağlayacak şekilde mevzuatı düzenlemek, sosyal güvenlik amacına uygun olmaktadır<sup>16</sup>. Meslek hastalığı niteliğinde bulunan ve bu gün için bilinen tüm arıza halleri, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından düzenlenen Meslek Hastalıkları Listesinde saptanmış olmakla beraber; liste dışında kalan ve meslek hastalığı niteliği taşıyan bir arıza halinde kapsama alınması öngörülerek uygulamaya esneklik getirilmiştir<sup>17</sup>.

## B- Meslek Hastalığının Unsurları

i- Meslek hastalığı, meydana gelen arıza ile sigortalının yaptığı iş arasında bir illiyet bağının bulunmasına bağlıdır. Meslek hastalığında illiyet bağı, işin ve işyerinin özelliklerinden doğan sürekli ve kaçınılmaz

<sup>15</sup> ŞAKAR, ..., s. 94.

<sup>16</sup> GÜVEN, ..., s. 119.

<sup>17</sup> GÜVEN, ..., s. 120.

etkenler altında meydana gelmelidir. Aksi halde sigortalının uğrayacağı herhangi bir arıza halini, meslek hastalığı şeklinde nitelemek olanaksızdır. Bu bakımdan, önceden düzenlenen ve tıbbi esaslara dayanan Meslek Hastalıkları Listesinde bulunan bir iş ve onun doğal sonucu olarak ortaya çıkan hastalık halinde, illiyet bağının aranmasına ayrıca gerek yoktur. Meslek hastalığı, Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğündeki meslek hastalıkları listesinde gösterilmiş olsa da, yine aynı Tüzükte saptanmış olan süreler içinde ortaya çıkmalıdır<sup>18</sup>.

ii- Meslek hastalığı, işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm koşulları yüzünden meydana gelmelidir. Böylece, meslek hastalığı, birden bire dıştan gelen bir sebebin etkisi ile değil, yavaş yavaş sigortalıyı etkileyen bir arıza olmaktadır.

iii- Sigortalı, meslek hastalığı sonucu geçici veya sürekli sakatlık, hastalık veya ruhi bir arızaya uğramalıdır.

### III- UYGUN NEDEN-SONUÇ BAĞI

İşverenin veya üçüncü kişinin, Kurum harcamalarından sorumlu tutulabilmesi için, kanunda belirtilen hallerde, işkazası veya meslek hastalığı ile işverenin; kasti, işçilerin sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya suç sayılır eylemi arasında uygun neden-sonuç bağı ilişkisinin bulunması gerekmektedir<sup>19</sup>.

Olayların normal akışına ve genel hayat tecrübelerine göre, gerçekleşen türden zararlı bir sonucu meydana getirmeye elverişli yada böyle bir sonucun meydana gelmesini kolaylaştıran nedene uygun neden, bu nedenle sonuç arasındaki bağa da uygun illiyet bağı denir<sup>20</sup>.

<sup>18</sup> GÜVEN, ..., s. 120.

<sup>19</sup> Mehmet CUHRUK-Servet ÇOLAKOĞLU-A.Avni BÜKEY, **Sosyal Sigortalar Kanun Şerh İctihat**, Olgaç Yayınları, Ankara, 1977, s. 328.

<sup>20</sup> EREN, s. 13; Aytakin ATAAY, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, Birinci Yarım, İ.Ü.H.F., Ya. No: 626, B. 3, İstanbul, 1981, s. 95.

Uygun illiyet bağlantısı bulunmuyorsa Kurum, sigortalıya veya ölümü halinde yakınlarına yapmış bulunduğu yardımları ödettiremez<sup>21</sup>.

Uygun illiyet bağının gerçekleşmesi, SSK 26'ncı maddenin, 1 ve 2'nci fıkralarında açıkça belirtilmiştir. Kurum rüçü davası münasebetiyle özel bir neden-sonuç bağına ispatlamakla yükümlü bulunmamaktadır. Fakat farklı durumların zaman zaman meydana geldiği görülmektedir. Balyoz ile taşkıran işçinin enfaktüs krizi sonucu ölümünü müteakip Kurumun açtığı davada, işçinin işe alınırken muayeneye tabi tutulmamış ve bu nedenle de sağlık raporu düzenlenmemiş olmasıyla yetinilmeyecek ve işçinin işkazası sonucu enfaktüsün meydana geldiğinin ispatının gerektiğini Yargıtay belirtmiştir<sup>22</sup>. İlliyetin uygun olup olmadığı tayin edilirken medana gelen sonuçlara bakmak ve geriye doğru giderek, fiilin bu sonuçlar bakımından esaslı bir neden teşkil edip etmediğini veya hangi ölçüde esaslı bir neden teşkil ettiğini kestirmek gerekir.

#### IV- KASIT

SSK. 26.'ncı madde m. 1'inci fıkrada söz konusu olan sorumluluk, haksız fiil sorumluluğudur ve Borçlar Hukukunda bu tür sorumluluk için bazı ayırık haller dışında kural olarak kusura dayalı sorumluluk ilkesi benimsenmiştir<sup>23</sup>.

Rüçü hakkının doğabilmesi için işkazası veya meslek hastalığının, işverenin yada üçüncü kişinin kastı sonucu olmalıdır. Kastın varlığının benimsenmesi için zararın meydana gelmesini sağlama amacı ile

<sup>21</sup> ATABEK, ..., s. 369.

<sup>22</sup> Yarg. 9.H.D., 16.4.1973 T., 23586 E., 114171 K., OZANOĞLU-YALNIZOĞLU-TÜMER, C. I, s. 598.

<sup>23</sup> CUHRUK-ÇOLAKOĞLU-BÜKEY, ..., s. 323.

muayyen bazı hareketlerde bulunulmuş olmalıdır. Öldürme amacı olmaksızın işçinin dövülmüş, itilmiş olması sonucu ölüm olayının gerçekleşmesi kastın varlığının kabulü için yeterlidir.

Kastın varlığının tespiti zordur. Kasıt, bilinçle ilgili olduğundan, bunun tam bir şekilde ispatı imkansızdır. Ancak dış unsurlar değerlendirilerek kastın var olup olmadığı tespit edilir.

İşverenin kastına nadiren rastlanır. Büyük işletmelerde işverenle işçi genellikle karşı karşıya gelmezler, ancak küçük işletmelerde işçinin, işverenle yakın ilişkileri mevcuttur. Birbirleri ile sürtüşmeleri, kavga etmeleri mümkün olabilir. Kaza işverenin kasti bir hareketi sonucu olmakla birlikte, işçinin tahriki, hatta ağır tahriki olduğu takdirde de rüçû davasının açılması mümkündür<sup>24</sup>. Ancak tazminat indirimine tabi tutulmalıdır.

İşveren vekilinin veya işyerinde işverenin otoritesini kullanan kişilerin, mesela mühendis veya ustabaşının kasten verdiği zarar sonucu kaza husule gelmişse, işverene karşı rüçû davasının açılmaması gerekir<sup>25</sup>. İşveren tüzel kişi ise, tüzel kişinin organlarının kasıtlı verdikleri zarardan rüçû davası açılabilir<sup>26</sup>.

Organ olmayan kişilerin kasti 26'ncı maddenin 1'inci fıkrasının uygulanması için yeterli değildir. Bunun için tüzel kişilerin organlarının açık bir tarzda tayin ve tespiti gerekir<sup>27</sup>. Sigortalı, aracının işçisinin ise, olayda da aracının kasti mevcutsa Kurumun, aracıya rüçû davası açması gerekir. Bu durumda işverene rüçû edilemez<sup>28</sup>.

<sup>24</sup> ATABEK, ..., s. 375).

<sup>25</sup> ATABEK, ..., s. 376.

<sup>26</sup> Yarg. 16.H.D., 28.12.1973 T., S. 191E., 4307 K.

<sup>27</sup> OZANOĞLU-YALNIZOĞLU-TÜMER, C. I., s. 531.

<sup>28</sup> ATABEK, ..., s. 376.



Kastın varlığını kabul için hukuka aykırı sonucun istenilmiş olması yeterlidir, fiilin doğuracağı diğer sonuçların da, istenmiş olması kaide olarak aranmaz. İşveren çalıştırdığı sigortalının iş kazası veya meslek hastalığına uğraması halinde hukuka aykırı düşen sonucu bilerek ve isteyerek sorumluluğun objektif şartı olan olumlu veya olumsuz bir davranış içine girmiş ise, Kurumun sigortalı için yaptığı harcamalardan sorumlu tutulacaktır.

#### V- SUÇ SAYILIR EYLEM

İş kazası veya meslek hastalığı, işverenin suç sayılır bir eylemi sonucu meydana gelmiş ise Kurum, sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderleri sorumlu bulunanlardan rücu yolu ile geri isteyebilecektir. Genel olarak “suç” kavramı, yasaların cezayı gerektirdiğini belirlediği fiillerdir. Türk Ceza Kanununun 1’inci maddesinde ifadesini bulan suçların ve cezaların kanuniliği kuralı uyarınca, bi eylemin suç sayılıp sayılmadığını tespit için, ilk önce kanuna bakmak gerekir. Kanunda bir açıklık varsa ve karşılığında bir ceza gösterilmiş ise eylem suç teşkil eder<sup>29</sup>.

İşveren, suç sayılır eylemi sonucunda sigortalının iş kazasına uğramasından veya meslek hastalığına tutulmasından sorumludur. Madde, işverenin iş kazasına veya meslek hastalığına neden olan eyleminin suç niteliğini taşımasını yeterli görmektedir. Ayrıca işverenin bu eyleminden ötürü hüküm giymiş olması gerekli bulunmamaktadır. Kanunda mutlak bir anlatım kullanılmadığı ve her hangi bir ayırım gözetilmediği için işverenin sorumluluğu yönünden suçun türü önem taşımaz<sup>30</sup>.

<sup>29</sup> Sulhi DÖNMEZER-Sahir ERMAN, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Genel Kısım, Beta Yayınları, No: 417, C. I, B. 2, İstanbul, 1994, s. 310.

<sup>30</sup> Mustafa ÇENBERCİ, **Sosyal Sigortalar Kanun Şerh**, Olgaç Yayınları, Ankara, 1985, s. 309.

İşveren, suçun kabahat niteliğini taşımasından ötürü sorumluluktan kurtulamaz. Bu konuda görüş ayrılığı mevcuttur. Kanun koyucunun amacının, kabahat cinsinden olmayan bilcümle suçları kapsaması gerektiği, çünkü maddenin suç sonucuna temas etmiş olması ve suçu istisnai bir durum olarak mütalaa etmesi ve genel amaç, işçinin sağlığının korunması ve işverenin ağır kusur işlemesini önlemek olduğundan en ufak bir ihmâl halinde rücûun benimsenmesi bir anlam taşımaz<sup>31</sup>. Rücû olanaklarının artması halinde işveren ilgisizliğe itilir ve mali yönden külfeti artacağından mamul fiyatları yükselir<sup>32</sup> görüşüne katılmak mümkün değildir. Maddeyi dar yorumlamak, işvereni sorumluluktan kurtarır, ancak uygulama da bazı sakıncalara yol açabilir.

Zamanaşımı nedeniyle veya af sonucu ceza davasının düşmesi halinde, suçun varlığından bahsedilerek rücû davasının yürütülmesi mümkün olmalıdır. Böyle bir durum yoksa, rücû davasına bakan mahkeme, ceza davası açılmamışsa, savcılığı harekete geçirmeli ve herhalde ceza davasının sonunu beklemelidir<sup>33</sup>.

Suç sayılan eylem, işkazası veya meslek hastalığına ilişkin olmak şartıyla, genel hukuk içinde suç sayılan herhangi bir eylemdir. Yoksa, suç sayılan eylemden maksat; sadece çalışma mevzuatının suç sayıldığı eylemlerden ibaret değildir<sup>34</sup>.

## VI- YARDIMIN YAPILMASI

Rücû davasının açılması için ilke olarak Kurum, tarafından kanunun öngördüğü yardımın yapılmış olması gerekir. Yardım terimi ile 2 nevi yardımı anlamak gerekir;

<sup>31</sup> ATABEK, ..., s. 376.

<sup>32</sup> ATABEK, ..., s. 377.

<sup>33</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 309.

<sup>34</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 309.

i. Parasal yardımlar: Geçici işgöremezlik ödeneği, yol masrafları, cenaze masrafları ve sürekli işgöremezlik aylığı.

ii. Sağlık yardımları: Araç, gereç ve protez masrafları, yabancı ülkelerde tedavi masrafları, rehabilitasyon masrafları ve ilerde yapılması gerekli diğer sağlık giderleri<sup>35</sup>.

Parasal yardımlar nedeniyle rüçü davasının geçerliliği için yardımın yapılması, geçici işgöremezlik ödeneğinin ödenmesi ve sürekli işgöremezlik aylığının tahsisi gerekir. Ödenek verilmedikçe ve sürekli işgöremezlik aylığının tahsisi yapılmadıkça, rüçü davası bahis konusu olamaz. Yapılan yardıma itiraz edilmiş olması, rüçü davasının açılmasına engel teşkil etmemelidir<sup>36</sup>. İtiraz sonucu işgöremezlik aylığı arttırılmış olursa, artış kısmı için ikinci bir rüçü davasının açılması uygulamada mümkündür. Bu husus doktrinde tartışmalıdır. Davanın açılması için, işçinin parasını tahsil etmiş olması gerekir. Sürekli işgöremezlik aylığı içinde aynı kural benimsenmelidir.

Sağlık yardımlarının talep edilebilmesi içinde kural olarak yardımın fiilen yapılmış olması gerekir<sup>37</sup>. Kurum giderlerin yapıldığını usulünce ispat ile yükümlüdür. Rüçü davası için yardımın sonunu beklemek gerekmez. Muayyen zamanı kapsayan yardımlar için rüçü davası açılabilir. Tedavi devam ettiği müddetçe talepte bulunulabilir. İleride yapılması ihtimal konusu olabilecek sağlık yardımları hakkında yasada öngörülen talep hakkını Yargıtay benimsememiş, ancak fiilen sağlanmış yardımların karşılığının talep edilebileceğini açık bir şekilde belirtmiştir.

---

<sup>35</sup> ATABEK, ..., s. 374.

<sup>36</sup> Yarg. 10.H.D., 15.3.1976 T., 6586 E., 1907 K.

<sup>37</sup> Yarg. 9.H.D., 19.4.1972 T., 1016 E., 25051 K.

## İkinci Kısım

### SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNUN RÜCÛ HAKKININ HUKUKİ DAYANAĞI

#### **Ş. 1- HALEFİYET İLKESİ VE RÜCÛ HAKKI**

##### I- GENEL OLARAK

Kurum sigortalıya, kanunda yazılı yardımları yapmakla beraber muayyen bazı durumlarda kazaya neden olan işveren veya üçüncü kişilere rücû edip, ödediği meblağın tamamını yada bir kısmını talep edebilme olanağına sahiptir.

Bu talebin hukuksal dayanağı konusunda gerek bizde, gerekse yabancı ülkelerde görüş birliği sağlanmamıştır. Bu konuda iki zıt görüş ileri sürülmüştür. Bazı hukukçular Kurumun rücû hakkını halefiyet ilkesine dayandırır, bazıları da rücû hakkının doğrudan doğruya kanuna dayandığını savunmaktadır.

Bizde doktrinde bu konuda görüş ayrılığı olmakla birlikte Yargıtay da görüş birliği sağlayamamıştır. Yargıtay, Kurumun rücû hakkını halefiyet ilkesine dayandırmakla birlikte, bir çok kararında, halefiyet ilkesinden ayrılmıştır. Bu durum Kanunun bu konuda açık hüküm

getirmemesi, ve Kurumun ödediği her meblağ için rücu hakkının bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Kurumun rücu hakkının hukuki dayanağı konusunda halefiyet ilkesine ve rücu hakkı ayrı ayrı incelenerek bu konuda Yargıtay'ın ve doktrinin görüşü belirtilerek bir değerlendirme yapılacaktır.

## II- HALEFİYET İLKESİ

Halefiyet (ardılık) genel olarak başkasına ait bir borcu onun yerine ödeyen kimsenin kanun hükmüne dayanarak alacaklının yerine geçmesini ifade eder. Bu anlamda halefiyet, kişilerin bir hukuksal ilişkide birbirinin yerini alma halleri için kullanılan genel bir kavramdır<sup>38</sup>.

Miras Hukukunda mirasçıların mirisin yerini almaları, alacağın temlik hallerinde yeni alacaklının eskisinin yerine geçmesi hep genel anlamda halefiyet halleridir. Borçlar Hukukunda halefiyet sözcüğü kişiler arasındaki basit bir yer değiştirme olayını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Halefiyet denince dar ve teknik anlamda kullanılan halefiyeti ifade eden kişiler arasındaki yer değiştirmeler anlaşılmalıdır. Bu anlamdaki halefiyet, başkasına ait bir borcu yerine getiren kimsenin, kanundan dolayı kendiliğinden alacaklının haklarına sahip olmasını ifade eder<sup>39</sup>.

İsviçre-Türk Hukuk sistemlerinde sözleşmeye dayanan bir halefiyet haline yer verilmediğinden, biz halefiyet denince, bundan kanuni halefiyeti anlamaktayız. Alacak haklarının bir başkasına intikali kanuna değil taraflar arasındaki bir sözleşmeye dayanırsa halefiyetten

<sup>38</sup> M.Ahmet KILIÇOĞLU, **Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet**, A.Ü.H.F., Ya. No: 448, Ankara, 1974, s. 3.

<sup>39</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 7.

söz edilemez. Bu durumda alacağın taraf iradelerine dayanan bir temlikî söz konusudur<sup>40</sup>.

Borçlar Hukukunda kanuni ve sözleşmeye dayanan bir halefiyet ayrımı yapılmamasına rağmen, Miras Hukukunda iradi kanuni halefiyet şeklinde bir ayrıma rastlanmaktadır<sup>41</sup>.

Bundan başka aynı hukuk dalında kulli ve cuz'i halefiyet şeklinde bir ayrımda yapılmaktadır. Mürise ait bütün hak ve borçlar mirasçılara intikal ederse kulli halefiyetten terekeye dahil belirli bir alacak veya mülkiyet hakkı mirasçılara intikal ederse cuz'i halefiyetten söz edilir. Borçlar Hukukunda ise halefiyet, bütün hak ve borçların değil, alacaklıya ait belirli bir alacak hakkının intikali sonucunu doğurmaktadır. Bu açıdan, Borçlar Hukukunda söz konusu olan halefiyet halleri kulli deği, cuz'i halefiyet halleridir<sup>42</sup>.

Borçlar Kanunumuzun halefiyete ilişkin maddelerinin hiçbirinde halefiyetin tanımı yapılmamıştır. Öğretide bu konuda değişik tanımlar yapılmaktadır.

Vischer'e göre<sup>43</sup> halefiyet, alacaklının tatmin edilmesinin sonucu olarak, alacağın son bulmayıp kendiliğinden başkasına intikal etmesidir. Kılıçoğlu bu tanımı doğru fakat eksik bulmuştur.

Tekinay'a göre<sup>44</sup>, halefiyet ise "başkasına ait bir borcu ödeyen kimsenin, bir kanun hükmüne dayanarak alacaklının yerine geçmesidir".

<sup>40</sup> TEKİNAY-AKMAN-BURCUOĞLU-ALTOP, **Tekinay Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, Filiz Kitabevi, B. 7, İstanbul, 1993, s. 208.

<sup>41</sup> Samim GÖNENSAY-Kemalettin BİRSEN, **Borçlar Hukuku**, İ.Ü., Ya. No: 353, C. 1, İstanbul, 1948, s. 686.

<sup>42</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 6.

<sup>43</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 7.

<sup>44</sup> TEKİNAY-AKMAN-BURCUOĞLU-ALTOP, ..., s. 208.

Kılıçoğlu ise<sup>45</sup>, halefiyeti daha geniş olarak tanımlamıştır. “Başkasına ait bir borç dolayısıyla alacaklıyı tatmin eden kişinin onun haklarını, kanunda belirtilen hallerde ve tatmin ettiği oranda kendiliğinden elde etmesidir”.

Halefiyet halinde borç asıl borçlu dışında bir başka kişi tarafından ifa edilmesine rağmen borçlu borcundan kurtulmamakta, alacak ve ona bağlı bulunan haklar ifada bulunan kişiye intikal etmektedir. Halefiyet borcun ifa ile sona ermesi kuralının kanundan doğan bir istisnasıdır. Alacaklı tatmin edilmekle borç ilişkisinin dışına çıkarılmakta, fakat ona ait alacak hakkı Borçlar Kanunu 113’üncü maddeye rağmen sona ermemekte, halef olan kişiye geçmektedir. Bu intikal taraf iradelerine değil bir kanun hükmüne dayandığı için halefiyet hallerinde alacağın bir başkasına geçmesi birer kanuni temlik niteliği taşır<sup>46</sup>.

### III- RÜCÛ HAKKI KAVRAMI

Rücû kelime olarak geri dönme, vazgeçme, cayma manalarını ifade eder<sup>47</sup>. Türkçe’de rücû kelimesi başka manalar ifade etmektedir. Bu halde rücû kelimesi ile kastedilen “bir kimsenin alacaklısına ödediği şeyi diğer birinden istemisidir”. Bu talep hakkı, rücû eden kimse ile, kendisine rücû edilecek kimse arasındaki hukuki bağa dayanır. Sigortacının rücû, kefilin rücû, iş sahibinin rücû veya hayvanı idaresi altında bulunduranın rücû derken, rücû kelimesi bu ikinci anlamda kullanılmaktadır.

<sup>45</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 7.

<sup>46</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 9.

<sup>47</sup> **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1945.

Borçlar Kanununun 51, 146, 394, 488'inci maddeleri ve Ticaret Kanununun 549, 843, 840, 130'inci maddelerinde de bu anlamda kullanılmıştır.

Mayer, rüçû hakkı için şöyle bir tarif yapıyor: “İç ilişkiye göre tespit edilen kati ödeme mükellefiyeti nazara alınarak, alacaklıya bu ödeme mükellefiyetinden daha fazla ödemede bulunan şahsın durumunun düzeltilmesi için çeşitli yollarla diğer borçlulara müracaat hakkı veren ve kanundan doğan bir imkandır<sup>48</sup>. Bu tarife göre denilebilir ki; rüçû, iş ilişkiye göre daha fazla fedakârlıkta bulunan için bir telafi isteği, bir çeşit tazminat talebidir.

Kılıçoğlu<sup>49</sup>, “rüçû hakkı başkasına ait bir borcu yerine getiren bir kişinin mal varlığında meydana gelen kaybı gidermeye yönelik tazminat niteliğinde bir talep hakkıdır” demektedir.

Rüçû hakkı, rüçû alacaklısı bakımından bir talep hakkı, rüçû borçlusunu bakımından ise bir borç doğurur. Bu talep, rüçû alacaklısının kendi iradesiyle malvarlığında meydana getirdiği azalmanın, diğer bir ifade ile bir masrafın tazminine ilişkindir. Bilindiği gibi, borç ilişkisi, iki kişi arasında mevcut olup, bunlardan borçlu dediğimiz şahsı, alacaklıya karşı bir eda da bulunmakla mükellef kılan hukuki ilişkidir. Bu ilişki alacaklı bakımından bir alacak, borçlu bakımından bir borç doğurur. Bu ilişkiden doğan alacak hakkı ise bir şahsi haktır<sup>50</sup>. Rüçû hakkı da herkese karşı değil, sadece ilgisine karşı ileri sürülebilen şahsi bir haktır<sup>51</sup>.

<sup>48</sup> Mayer, Der Regress Im Internatinalen Privatrecht. s. 4. (Çev. D. Abdurrahim KARSLI, **Usul Hukuku Açısından Rüçû Davaları**, İstanbul Ofset Matbaası, İstanbul, 1994, s. 9.)

<sup>49</sup> Mustafa Reşit KARAHASAN, **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981, s. 517; KILIÇOĞLU, ..., s. 13.

<sup>50</sup> TEKİNAY-AKMAN-BURCUOĞLU-ALTOP, ..., s. 18.

<sup>51</sup> OMAÇ, ..., s. 150.



Rücû hakkı hem tek borçluluk, hem de toplu borçluluk hallerinde ortaya çıkabilir.

#### IV- HALEFİYET VE RÜCÛ

Halefiyet ve rücû aynı amaca yönelik birbirleriyle yakından ilgili iki hukuksal kavram olduğu yukarıda ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Çünkü her ikisinde de başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin asıl borçluya karşı bir alacak hakkı elde etmesi ve bu hakka dayanarak borçludan bir talepte bulunması söz konusudur. Bununla birlikte halefiyetle rücû hakkı arasında bazı farklılıklar vardır<sup>52</sup>.

Rücû hakkı başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin malvarlığında meydana gelen kaybı gidermeye yönelen tazminat niteliğinde bir talep hakkıdır.

Hukuk düzeni başkası için malvarlığında bir kayba uğrayan kişiye, diğerine rücû etme hususunda bir talep hakkı tanımıştır. Bu açıdan rücû hakkı hak sahibi olan kişinin şahsında doğan yeni bir haktır. Yani burada alacaklıyı tatmin eden kişi, alacaklının hakkından bağımsız kendi şahsında doğan yeni bir hak elde etmektedir<sup>53</sup>.

Rücû hakkı bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olur. Bu nedenle rücû hakkı için hakkın doğduğu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Halefiyette ise durum farklıdır. Halef olan kişi alacaklıyı tatmin ettiği anda yeni bir hak elde etmekte ve alacaklıya ait olan hakkı kanundan dolayı olduğu gibi devralmaktadır<sup>54</sup>.

<sup>52</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 13.

<sup>53</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 13.

<sup>54</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 14.

Rücû hakkı, hak sahibinin şahsında doğan yeni bir hak olduğuna göre, bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olur. Zamanaşımı da hakkın doğduğu andan itibaren işlemeye başlar. Rücû hakkı yeni bir hak olduğundan alacağa bağlı feri hakların intikali de söz konusu değildir<sup>55</sup>.

Halefiyette ise, alacaklıyı tatmin eden kişi yeni bir hak sahibi olmayıp, alacaklının hakkını aynen devaldığına göre, alacak için daha önceden alacağın muaccel olduğu andan itibaren işlemeye başlayan zamanaşımı işlemeye devam eder. Ayrıca alacaklının tatmin edilmesiyle, alacakla birlikte alacağa bağlı olan bütün feri haklarda halef olan şahsa geçer<sup>56</sup>.

Rücû ve halefiyet mahiyetleri farklı, fakat aynı hukuki amaca yönelik ve birbirleriyle yakından ilgili iki hukuki müessesedir. Çünkü her iki müessesede, başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin asıl borçluya karşı bir alacak hakkı elde etmesi ve bu hakka dayanarak borçludan bir talepte bulunması söz konusudur<sup>57</sup>.

Halefiyet rücû hakkının kullanılmasının bir hukuki mesnedi, gerekçesi, vasıtası, tekniğidir<sup>58</sup>. Rücû hakkının mevcut olduğu her halde halefiyetten bahsedilemez. Halefiyetten bahsedebilmek için kanunda açıkça rücû hakkı bulunan şahsın alacaklının haklarına halef olduğunun belirtilmesi gerekir. Her halef olan kimse rücû hakkına sahiptir, fakat her rücû hakkına sahip olan kimse halefiyet hakkına sahip değildir.

<sup>55</sup> KARSLI, ..., s. 49.

<sup>56</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 14.

<sup>57</sup> Necip BİLGE, **Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler**, A.Ü.H.F.D., C. XI, S. 1-2, Ankara, 1954, s. 283; Sefa REİSOĞLU, **Kefilin Rücûu ile İlgili Meseleler**, Batider, C. 1, S. 4, 1962, , s. 465.

<sup>58</sup> Kenan TUNÇOMAĞ, **Borçlar Hukuku Dersleri**, B. 6, İstanbul, 1976, s. 637.

Salt halefiyet halleriyle (BK. 190 m., TK. 1301-1361 m.) temelde bir rüçû hakkının varlığını gerektiren halefiyet halleri (BK. 69, 147, 496/SSK 26/II) arasındaki en önemli fark, birincisinde alacaklıya ait bir hakkın intikal etmesi ikinci halde ise, rüçû hakkı sahibinin şahsında yeni bir hakkın doğmasıdır. Her iki halefiyet hali arasındaki bu farktan şu sonuç doğmaktadır. Halefiyetin temelde bir rüçû hakkına dayanmadığı hallerde alacak hakkı daha önceden işlemeye başlamış olan zamanaşımıyla birlikte intikal eder. İkinci halde ise, rüçû hakkı sahibi lehine alacaklının hakkından bağımsız olan yeni bir hak meydana geldiğinden, bu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

Halefiyet daima temelde bir rüçû hakkının varlığını gerektirmez<sup>59</sup>. Başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin, bazen salt bir halefiyeti ileri sürmek hakkına sahip olduğu, bazende bu hakkını bir rüçû hakkı ile takviye ettiği anlaşılmaktadır.

## Ş. 2- KURUMUN RÜCÛ HAKKININ HUKUKİ DAYANAĞI KONUSUNDA GÖRÜŞ AYRILIĞI

### I- KURUMUN RÜCÛ HAKKINI HALEFİYET İLKESİNE DAYANDIRAN GÖRÜŞ

Ayrıntılı olarak belirtileceği gibi, doktrinde bazı yazarlar, Kurumun rüçû hakkını halefiyet ilkesine dayandırmaktadır<sup>60</sup>.

<sup>59</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 16.

<sup>60</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 88; Kenan TUNÇOMAĞ, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, Beta Yayınları, No: 133, B. 4, İstanbul, 1988, s. 292; Ali BOZER, **Sigorta Hukuku**, B.T.H.E.H.F. Ya. No: 50, Ankara, 1965, s. 50; Haluk TANDOĞAN, **Türk Mesuliyet Hukuku**, A.Ü.H.F., Ya. No: 159, Ankara, 1961, s. 98; TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 322; ÇENBERCİ, ..., s. 294; OZANOĞLU-YALNIZOĞLU-TÜMER, ..., s. 134; CUHRUK-ÇOLAKOĞLU-BÜKEY, ..., s. 333.

Kılıçoğlu, Kurumun rücu hakkını halefiyet ilkesine dayandırmakta olup, görüşünü şu şekilde açıklamaktadır. Sosyal Sigortalar Kanununun 26'ncı maddesinin II. fıkrası Kurumun rücu hakkı konusunda Borçlar Kanunu'nun rücuya ilişkin hükümlerine atıf yaptığına göre, buradaki rücu hakkının niteliği eksik teselsül hükümlerine göre çözümlenmek gerekir. Çünkü Sosyal Sigortalar Kurumu ile zarardan sorumlu olan kişiler, sigortalı karşısında eksik teselsül hükümlerine göre (BK 51 mad.) sorumludurlar. Eksik teselsül hallerinde ise, alacaklıyı tatmin eden borçlunun diğer borçlulara BK 50 mad. II. fıkrasına göre rücu edebileceğini ve bu rücu hakkınında halefiyette takviye edildiğini tesbit etmiştik. Bu nedenle, Sosyal Sigortalar Kurumunun zarardan sorumlu olan kişilere karşı olan talep hakkı, sigortalının haklarına halef olmasına dayanır<sup>61</sup>.

Sosyal Sigortalar Kurumu lehine tanınan halefiyette, özel sigortalarda sigortacı lehine tanınan halefiyet arasında önemli bir fark vardır. Birinci halde kurum lehine tanınan halefiyet temelde bir rücu hakkına dayanmaktadır. Çünkü eksik teselsül hallerinde halefiyet, daima temelde ki bir rücu hakkının fer'i ve tamamlayıcısıdır. Bunun sonucu olarak, Sosyal Sigortalar Kurumu lehine, zarar gören işçinin alacak hakkından bağımsız olan yeni bir hak doğmakta, bu hak SSK 26/II'deki hüküm karşısında halefiyetle takviye edilmiş bulunmaktadır.

Halefiyet ilkesini savunan Tunçomağ'da konuya farklı açıdan yaklaşmaktadır. Sosyal Sigortalar Kurumunun, SSK'nun 26 ve diğer maddelere dayanan hakkını bir halefiyet (alacaklı yerine geçme) olarak yorumlama daha isabetlidir. Çünkü Sosyal Sigortalar Kurumunun sigortalıya yaptığı ödeme bir yasa hükmüne dayanmaktadır ve yasa bu

<sup>61</sup> KILIÇOĞLU, ..., s. 88. "Sosyal Sigortalar Kurumu lehine tanınan halefiyetin temelde bir rücu hakkına dayanması, özellikle zamanaşımının başlangıcı bakımından özel sigortalarda sigortacı lehine tanınan halefiyete nazaran daha avantajlıdır"

ödeme nedeniyle Kurumun işverene ve üçüncü kişilere başvurabilmesini açıkça kabul etmiştir. Bu başvurma hakkının etkili kılınması isteniyorsa, bunun bir halefiyet hakkı olarak kabulü gerekir. Çünkü aksi halde Kurumun başvurma hakkının vekaletsiz iş görme veya sebepsiz zenginleşme kurallarına dayandığını söylemek gerekecektir. Oysa Kanun koyucunun amacının bu olamayacağını belirtmiştir<sup>62</sup>.

Karayalçın'a göre rücû davasında, Kurum ödediği sigorta bedeli nisbetinde sigortalının kanuni halefi olur<sup>63</sup>.

Bozer'e göre ise kurum açacağı rücû davasında sigortalı yerine kaim olmaktadır. Kurum sigortalının bütün haklarına halef olur<sup>64</sup>.

Tandoğan'a göre; işçi sigortaları şahıs sigortası mahiyetini haiz olmakla beraber, bunlarda, sigortalının halefi zararının tazmini ön plandadır ve sigortacının halefiyeti tartışmasızdır<sup>65</sup>.

## II- KURUMUN RÜCÛ HAKKINI DOĞRUDAN DOĞRUYA KANUNA DAYANDIRAN GÖRÜŞ

Kurumun rücû hakkını, doğrudan doğruya kanuna dayandıran Öner'e göre; Kurum SSK 26'ncı maddeye göre, işverene kasdi, işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya suç sayılır bir eylemi nedeniyle rücû edebilir. İşverenin buradaki sorumluluğu özel ve sınırlı bir sorumluluktur. Oysa işçinin aynı sigorta olayı nedeniyle işveren aleyhine açacağı davadaki hukuki

<sup>62</sup> TUNÇOMAĞ, ..., 292; Kenan TUNÇOMAĞ, İş Kazasından Doğan Sorumluluk ve Yargıtay Kararları.

<sup>63</sup> Mustafa KARAYALÇIN, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları**, A.Ü.H.F., Ya. 145, Ankara, 1960, s. 96.

<sup>64</sup> BOZER, ..., s. 50.

<sup>65</sup> TANDOĞAN, ..., s. 98.

sorumluluğunun kaynağı ise belirli tehlikeler yaratan faaliyetlerin sonuçlarını bu faaliyetlerden yararlananlara yükleyen ve hem doktrin ve hem de uygulamada benimsenen tehlike sorumluluğudur.

SSK 39'uncu maddeye göre, Kurum sigortalıdan başka eşi ve çocuğuna sigorta yardımlarını da rücûen talep edebilir. Sigortalının hastalanan eşi için bu hastalığa neden olan kişi aleyhine dava açma hakkı bulunmadığı halde Kurumun böyle bir hakkı vardır. Başka bir deyişle sigortalıdan halefiyet yolu ile Kuruma intikal eden bir hak söz konusu değildir.

Sigortalı veya hak sahipleri, aynı iş kazasında ölen sigortalının mirasçılara karşı dava açma hakkına sahip oldukları halde Kurumun bu durumda rücû davası açma hakkı bulunmamaktadır (SSK m. 26/III).

Halefiyet ilkesinin kabul edilmesi halinde Kurumun rücûen talep edebileceği miktar, sigortalının zarar verenden isteyebileceği miktar ile sınırlı olmaktadır. Çünkü halefiyet borçlunun hukuki durumunu ağırlaştırmaz. Hal böyle iken bu esas 3395 Sayılı Kanunda SSK m. 26/I yapılan değişiklikle sadece, Kurumun işveren aleyhine açacağı rücû davaları için öngörülmüştür. Kanun koyucu, Kurumun sigortalının halefi olduğunu kabul etseydi, yasal düzenlemedeki değişikliği sadece 26/I'de değil, 26/II ve 39'uncu maddeleri de kapsayacak şekilde yapardı. Halefiyetin sadece iş kazası ve meslek hastalığı dolayısıyla işveren aleyhine açılacak davalarda söz konusu olduğunu söylemek mümkün değildir.

Kanunda öngörülmediği sürece bir halefiyetin doğması mümkün değildir. Halefiyet sınırlı sayıda olma ilkesine bağlıdır. Bu ilkeye göre, kıyas yolu ile yeni halefiyet hallerinin konulması mümkün değildir. SSK'da ise, Kurumun sigortalının haklarına halef olacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Kurumun sigortalı veya hak sahiplerine bağıladığı gelirlerdeki artış nedeniyle ek rüçü davaları açabileceği kabul edilmektedir. Oysa sigorta veya hak sahiplerinin böyle bir davayı açma hakları yoktur<sup>66</sup>. Bu yönüyle Yargıtay Halefiyet İlkesine ters düşmektedir.

İzveren'de Kurumun Rüçü hakkını kanuna dayandırmaktadır. İş kazası veya meslek hastalığı işverenin ağır kusurlu bir hareketi sonucu ise, Sosyal Sigortalar mevzuatına göre işveren doğrudan doğruya sigortalıya karşı değil, Sosyal Sigortalar Kurumuna karşı, Kurumca sigortalıya veya hak sahiplerine yapılan bütün ödemelerin toplamından mesuldür. Bu halde Kurumun işverene karşı kanuna dayanan bir rüçü hakkı doğmaktadır. Bu hakkın kullanılması için gerekir şart iş kazası veya meslek hastalığının işverenin ağır kusurlu bir hareketi sonucu meydana gelmiş olmasıdır. İşverenin ağır kusurlu hareketlerinin başında kasıtlı fiilleri gelmektedir. İşverenin önceden bir iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelebileceğinin açıkça ve katiyetle görebileceği durumlarda kasıtlı hareket ettiği kabul edilir.

İşverenin işçi sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya suç sayılır bir eylemi ile iş kazası veya meslek hastalığına sebebiyet vermesi de ağır kusurlu bir fiildir.

İşyerlerinde işçilerin sağlığının korunması ve işgüvenliğinin tamini işverene yüklenen bir mükellefiyet olup, bu görevin işveren tarafından nasıl yerine getirileceği hakkındaki esaslar, İş Kanunu ile ilgili mevzuatta tayin edilmiştir. İşverenin bu esaslara riayet etmemesi cezai sorumluluğunu ve hakkında cezai yönde kavuşturma yapılmasını gerektirdiği gibi, Sosyal Sigortalar mevzuatı bakımından da SSK 26/I anlamında da duruma göre kasıt veya ağır ihmal olabilen ağır kusurlu bir davranış sayılır. Bununla beraber Kurumun işverene karşı talep

<sup>66</sup> Yarg. H.G.K., 30.5.1986 T., 855 E., 607 K.

hakkının doğabilmesi için işverenin bu davranışı sonucu meydana gelen bir iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle sigortalıya Kanuni ödemeler yapmış olması lazımdır. Talep hakkının dayanağı Kanuni rüçü hakkıdır<sup>67</sup>.

Atabek'e göre, yasanın 26'ncı maddesi halefiyet kuralına dayanılarak rüçü davasının yürütülmesinin gerekeceğini açıklamamıştır. Kurumun bu hakkı yasaya dayanmaktadır ve müstakil bir hak olarak değerlendirilmelidir. Özel bazı hallerde sigortalının ölümünde eşi ve çocukları bilhassa kız çocuğu destekten mahrum olmayabilir, böyle bir durumda Kurumun rüçü hakkının mesnedi halefiyet olduğu takdirde, dava olanakları kalmamakta veya sınırlandırılmaktadır. Ayrıca 10. ve 26'ncı maddeler "ileride yapılması gerekli her türlü giderler" için rüçü olanağını öngörmüştür. Yargıtay 10.H.D. 6/2/1975 T., 501 E., 611 K Sayılı kararı ile, Kurumun fiilen sağlamış olduğu yardımların karşılığını rüçü yolu ile talep edebileceğini açıklamış ise de yasanın Kuruma daha geniş olanaklar tanıdığı benimsenmektedir. Halefiyet kuralı ise, bu olanakların tahakkukunu mümkün kılmamaktadır<sup>68</sup>.

Başbuğ ise, "gerek öğreti ve gerek Yargıtay görüşleri ışığında, Kurumun rüçü hakkının halefiyete dayandığının savunulması mümkün olmamaktadır. Bu görüş, sorunun ilk defa ele alındığı 1954 tarihli İçtihadı Birleştirme kararı etkisi ile geleneksel bir çözüm halini almıştır. Oysa Yargıtay'da öğretinin halefiyet ilkesine ısrarla sarılması bir çok genel hukuk ilkesinden, hiç bir mantıki gerekçe gösterilmeyecek şekilde uzaklaştırılması sonucunu doğurmuştur. Rüçü hakkının doğrudan doğruya yasaya dayandığının kabul edilmesi halinde, genel kurallara

<sup>67</sup> Adil İZVEREN, **Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1968, s. 218-221.

<sup>68</sup> ATABEK, ..., s. 369-370.



aykırı düşülmeyeceği gibi, halefiyet ilkesine de sık sık istisnalar getirmeye çözüm kalmayacaktır”<sup>69</sup> görüşündedir.

### III- YARGITAY'IN GÖRÜŞÜ

Kurumun, Sosyal Sigortalar Kanununun 26'ncı maddesine dayanmak suretiyle iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle sigortalı için yaptığı harcamaları, yasal koşulların varlığı halinde işverenden veya yerine göre üçüncü kişi durumunda bulunan kimselerden isteyebilme hakkı, öğretilerde değişik görüş açılarından değerlendirilmiştir. Ancak, uygulama bu konuda oldukça istikrarlı bir görünüm içindedir denilebilir. SSK'nun 26.'ncı maddesi, daha evvelki sigorta mevzuatımızın içerdiği bir hükmü yeniden getirmiş ve bu hüküm 4772 sayılı yasanın 37'nci maddesinde yer almıştır. Bu maddelere ilişkin özellikle zamanaşımı noktasından Yargıtay daireleri arasında çıkan içtihat uyuşmazlığını Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 31.3.1954 T., 18 E., II k. (R.G. 16.7.1954 T., 87565) sayılı kararı ile “Sigortacı, sigortalıya ödediği tazminat nispetinde sigortalının yerine geçer ve onun kanuni halefi olur. Sigortalı, kendisine halef olan sigortacıya sahip bulunduğu hak ve yetkilerden daha fazlasını devredemeyeceği gibi, iş bu halefiyet kaidesi sigortalının zararından sorumlu olan kimselerin hukuken durumlarını ağırlaştıramaz. Halefiyetin kanunda zikredilmemiş olması da bu esastan ayrılmayı icap ettirmez” İşçi Sigortaları Kurumunun 4772 Sayılı Kanun 37'nci maddesine müştenden zarardan sorumlu olanlar aleyhine rücu açacağı tazminat davalarının, sigortalının bu gibi kimselere karşı açabileceği davaların müruru zaman, müddetine tabi bulunduğu....” kararlaştırılmıştır.

<sup>69</sup> Aydın BAŞBUĞ, **Kurumun İşverene ve Üçüncü Kişiyeye Rücû**, Kamu-İş Yayınları, Ankara, 1992, s. 59.

31.3.1954 T., 17 E., 10 K., sayılı İctihadı Birleştirme Kararında da “Sigortacı, 3dediği sigorta bedeli nispetinde sigortalının yerine geçmiş ve onun kanuni halefi olmuştur. Bu itibarla sigortacı, sigortalının haiz olduğu hak ve selâhiyetler haricinde bir iddia dermeyan edemez. Haksız fiilden zarar gören sigortalının zararın faili veya istihdam eden aleyhine açtığı bir tazminat davasında, hakim, nasıl ki BK’nun 4’ncü maddesi hükmünü tatbika yetkili ise, bir iş kazasından dolayı 3dediği tazminat münasebetiyle sigortalıya halef olan İşçi Sigortaları Kurumu’nun rücû hakkı kullanarak ikame eylediği bu kabil tazminat davalarında da hakim, sigortalının müterafik kusuru mevcut ise zikrolunan 44’ncü madde hükmünce maddeabih tazminat miktarını tenkis edebilir...” sonucuna varılmıştır.

Yargıtay iki İctihadı Bileştirme ve Genel Kurul kararında, Kurumun, iş kazası nedeniyle yaptığı harcamalardan dolayı, işveren aleyhine açacağı rücû davasının kanuni haleflik ilkesine dayandığı belirtilmiş. Yargı yerlerini de bağlayıcı nitelikte olan bu İctihadı Birleştirme Kararları uygulamayı da bu doğrultuda oluşturmuştur.

Yargıtay başlangıçta kanunda belirtilen tüm rücû hallerini halefiyet ilkesine dayandırmakta iken daha sonra bu görüşünü terk etmiş ve kusur sorumluluğu gerektirmeyen SSK’nun 10, 15, 27 ve 28’inci maddelerini hariç tutarak sadece 26, 39 ve 41’inci maddelerine dayalı rücû hakkının hukuki niteliğini halefiyet ile açıklamıştır. Yargıtay yukarıda açıkladığımız 1944 tarihli İctihadı Birleştirme Kararı ile halefiyeti kabul etmiştir.

Ayrıca SSK 26’ncı maddenin Anayasaya aykırılığı sebebiyle, birçok defa Anayasa Mahkemesine müracaat edilmiştir. Anayasa mahkemesi bu hükmü iptal etmemiştir. Buna ilişkin Okçuoğlu’nun değerlendirmesi şöyledir. “SSK’nun 26/I maddesindeki kural incelendiğinde iki husus

göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi iş kazası neticesinde kesin, değişmeyen fiili ve hukuki bir sonucun ortaya çıkması halidir. Fıkra hükmünün öngördüğü koşullar içinde oluşan bu iş kazasında sigortalı bir işçinin hayatını kaybetmiş olması bu hale örnek olarak gösterilebilir. Burada değişmeyen bir durum oluşmuş, işveren (26/2'ye göre üçüncü kişinin) sorumluluğu ve bunun sınırları kesin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu durumda yargı organının görevi, ölen işçinin hak sahiplerine Kurumca bağlanan gelirin, varsa kusur oranlarını ve SSK'nun 22'nci maddesinde belli edilen sermaye değerini saptayarak işverenden (üçüncü kişiden) tahsiline karar vermektir ibaret kalmaktadır. Bu işlem sonucu işverenin olayla ilişkisi kesilmekte ve sorumlu tutulduğu yüküm böylece ilgi ile ilişkisi kesilen işverenin, sosyal hukuk devletinin gereğinden olmak üzere çıkarılacak yasa hükümleriyle kurumca bağlanmış eski gelirlerdeki artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerinden sorumlu tutulmasını hukukla bağdaştırma olanağı yoktur. Kaldı ki, işvereni (üçüncü kişiyi) bu durumda da sorumlu tutmak Devlete yükletilmiş kimi ödevlerin işverenlere (üçüncü kişilere) devredilmesi gibi bir sonuç ortaya koyar ki, Anayasanın böyle bir neticeyi öngördüğü de ortaya sürülemez.

“İkinci halde ise, böyle kesin bir durum söz konusu değildir. Gerçi bu iş kazası olmuş ve örneğin, kazaya uğrayan işçiye sürekli işgörmezlik geliri bağlanmıştır. Kanununun 25'inci maddesi de belirtildiği üzere sigortalıyı her zaman kontrol muayenesine tabi tutabilecektir. Bu gibi hallerde bir iş kazası sonucu sigortalı işçiye bağlanan gelir bir kesinlik taşımamakda, arttırılması, eksiltilmesi veya kesilmesi gereken bir nitelik göstermektedir. Bu nedenlerle 26'ncı maddenin birinci fıkrasındaki (ve ileride yapılması gerekli bulunan) deyiminden neden-sonuç ilişkisi süregelen ve işverenle (üçüncü şahısla) kesin hesaplaşması yazılmamış olan haller anlaşılmalıdır. Sözü edilen bu

kuralın neden-sonuç bağı kesin olarak kalkmış ve tasfiyesi yapılmış durumları amaçlamadığı ise açıkça ortadadır” (Anayasa Mahkemesi Kararı, 18.3.1976 T., 198 Esas, 18 Karar, R.G., 15.7.1976 T., 15647 Sayı).

#### IV- DEĞERLENDİRME

Sosyal Sigortalar Kurumunun rüçü hakkının hukuki dayanağını incelerken, halefiyet ilkesini ve rüçü hakkını ayrı ayrı inceledik. Görüldüğü üzere bazı yazarlar, bu hakkı alelade bir rüçü hakkı olarak nitelendirmektedirler. Doktrinde baskın görüş ve Yargıtay, bu hakkın hukuki dayanağının aslında kanuni halefiyet olduğu yönündedir.

Aslında Kurumun rüçü hakkını alelade rüçü hakkı olarak gören yazarları haklı gösteren husus, bir kısım Yargıtay kararlarında halefiyetten söz edilse de burada halefiyetle rüçü hakkının birbirine karıştırılmasıdır. Gerçekte her ikisi de ifade edildiği gibi farklı şeylerdir.

Rüçü hakkı, ifa ile ortadan kalkan alacaktan ayrı ve bağımsız bir haktır. Kanun veya sözleşmede öngörülen hallerde borcu ödeyen kişi ödediği borç için borçluya başvurur. BK. 50, 51, 55, 56, 58, 413, 527, 530; MK. 626 ve 674’üncü maddelerde olduğu gibi. Alelade rüçü hakkı sahibi, alacaklıya ait bulunan imtiyaz, yetki ve fer’i haklardan yararlanamaz. Oysa başkasına ait borcu ödeyen üçüncü kişinin kanun hükmüne dayanarak alacaklının yerine geçmesine halefiyet denir. Üçüncü kişi borcu ödediği oranda alacaklının yerine geçer. Onun için tüm fer’i haklar ve teminatlar halefiyette aynen devam eder ve alacaklıya halef olan kişiye ait olur. Halefler, BK. 190’daki gibi borçla herhangi bir biçimde sorumlu olan kişiler de olabilir. (BK. 147/1, 496; TK. 151, 813, 907, 915, 920, 933, 937, 1273, 1301, 1361’inci madde hükümlerindekiler gibi)<sup>70</sup>.

<sup>70</sup> TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 321.

Kısacası, alelade rüçü hakkında borç ilişkisi sona ererken halefiyette devam etmekte, böylelikle halefiyet alacaklının yerine geçen kişiye çok geniş hak ve olanaklar sağlamaktadır. Ayrıca rüçü hakkında bu hakkı kullanmak isteyen, ifa yanında hukuki ilişkiyi de (vekaletsiz iş görme, sebepsiz zenginleşme gibi) ispat etmesi gerekirken halefiyette sadece ifayı ispatlaması yeterlidir. Denebilir ki, her halefiyette bir rüçü hakkı mevcuttur. Ama her rüçü hakkında halefiyet yoktur. Halefiyet, kuruma rüçü hakkından daha etkili bir başvurma hakkı sağlamakla beraber kendisine rüçü edilen borçlunun sigortalı karşısındaki sorumluluğundan daha ağır bir sorumluluğa da izin vermediğinden karşılıklı çıkarlarda uygun düşer.

Halefiyet ancak bir kanun hükmüyle olabileceğinden özel sigortalarda olduğu gibi sosyal sigortalarda da halefiyetin yasal dayanağının Ticaret Kanunu'nun 1301'inci maddesi hükmü olduğu kabul edilir. "Halefiyet" başlığını taşıyan bu maddeye göre "Sigortacı sigorta bedelini ödedikten sonra hukuken sigorta ettiren kimse yerine geçer. Sigorta ettiren kimsenin vaki zararından dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nisbetinde sigortacıya intikal eder". Görülüyor ki, bu hükmün amacı sigorta bedelini ödeyen sigorta şirketini aynen sigortalı gibi korumaktır. Sigorta Hukukunda geçerli olan bu esas, Sosyal Sigortalarda da kabul edilmelidir. Sosyal Sigortaların farklı bir kurum olması bu sonucu değiştirmez.

## V- HALEFİYET İLKESİNİ BENİMSEMİŞ OLMANIN UYGULAMADAKİ SONUÇLARI

Kurum, iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle yaptığı iyileştirme, cenaze giderleri ve iş göremezlik ödeneği veya bağladığı aylık ve gelirden ötürü, madem ki işçinin halefidir; o halde, Kurumun SSK. 26'ncı maddeye dayanarak açtığı rüçü davası nedeniyle işverenden isteyebileceği meblağ, hiç bir şekilde, işçinin işverenden isteyebileceği miktarı aşmamalıdır.

İş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle zararın giderimi için, sigortalının işveren aleyhine açacağı dava, hangi zamanaşımına tabi ise, Kurumun rüçü yolu ile işveren aleyhine açacağı rüçü davaları, sigortalının işveren yedinde olan alacağı ile ve zamanaşamı suretiyle sınırlıdır. İşveren sigortalının gerçek zararını tamamen ödemişse, Kurumun sigorta olayı nedeniyle ileride yapacağı masraflardan dolayı işverenin sorumluluğu söz konusu olamaz<sup>71</sup>.

İş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle sigortalının veya hak sahiplerinin işveren aleyhine açtıkları tazminat davalarında, tüm Kurum yardımlarının saptanan gerçek zarardan indirilmesi gereklidir.

Sigortalının işveren aleyhine açtığı tazminat davasında, hükme dayanarak kılınan kusur incelemesine ilişkin bilirkişi raporu, SSK. 26'ncı madde çevresinde alınmış bir rapor niteliğinde ise, kurumun, işveren aleyhine açacağı rüçü davasında da bağlayıcı güç ve niteliktedir<sup>72</sup>.

<sup>71</sup> Yarg. 10. H.D., 25.6.1976 T., 183 E., 514 K.

<sup>72</sup> Yarg. 10. H.D., 1.11.1974 T., 4328 E., 6363 K.

Sigortalının gerçek zararı hükmen tespit edilmemiş ise yapılan tüm Kurum yardımları sigortalının gerçek zararı sayılır<sup>73</sup>.

İşverenin ibraz veya sigortalının zararını haricen kısmen veya tamamen ödemesinin söz konusu olduğu hallerde, rüçû davası nedeniyle sigortalının gerçek zararının mahkemece tespit edilmesi gereklidir.

Kurumun, rüçû hakkına dayanarak işveren veya iş kazasına sebep olan üçüncü şahıs aleyhine açtığı ödettirme davalarında sigortalının müterafik kusuru var ise, Hakimin, BK. 43'üncü maddesi hükmünü uygulayarak müddeabih tazminattan indirim yapması gerekir<sup>74</sup>.

---

<sup>73</sup> Yarg. 10. H.D., 13.5.1976 T., 908 E., 3726 K.

<sup>74</sup> Yarg. İ.B.K. 31.3.1954 T., 17 E., 10 K.

## **İ k i n c i B ö l ü m**

### **SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ HALLERİ VE RÜCÛ DAVASI**

#### **Birinci Kısım**

#### **SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞI İLE HASTALIK VE DİĞER HALLERDEN DOĞAN RÜCÛ HAKKI**

#### **Ş. 1-KURUMUN İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞINDAN DOĞAN RÜCÛ HAKKI**

##### **I- KURUMUN İŞVERENE RÜCÛ HAKKI**

İş kazası veya meslek hastalığına uğrayan sigortalıya veya hak sahibi kimselerine Kurumun sağladığı yardımlardan ötürü, Kurumun rüçû hakkını yöneltebileceği kişileri dört grubta toplamak mümkündür.

- Sigortalının işverenleri
- Üçüncü kişiler
- Üçüncü kişilerin işverenleri
- Karayolları Trafik Kanununa gereğince sigorta şirketleri



## 1- Sigortalının İşvereni

Kurumun, işverene rüçû hakkını yöneltmesinin Kanuni dayanağı 26'ncı maddenin ilk fıkrasıdır.

SSK'nun 26'ncı maddesine göre;

- İşverenin kasdı,
- İşçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi,
- Suç sayılır bir eylemi sonucunda olmuşsa,

kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan ve ileri de yapılmak gerekir bulunan her türlü giderlerin tutarı ile, gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22'nci madde de sözü geçen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamı işverenden alınır.

Burada ki anlamıyla işverenden maksat, zarara uğrayan sigortalıyı çalıştıran ve SSK 4'üncü madde de tanımlanan kişidir. Buna göre sadece asıl işveren değil aracılarda çalıştırdıkları sigortalılara ve bunların hak sahiplerine Kurumca yapılan yardımlardan sorumludurlar.

Kurum ödettirme hakkını işverenin ölümü halinde mirasçılara karşı da kullanabilecektir<sup>75</sup>. Buna karşılık ihale makamı işveren sayılamıyacağı için ödettirme hakkı ona yöneltilemez<sup>76</sup>. SSK. 4'üncü maddesine göre, işveren değimi işveren vekilinde kapsamaktadır. 506 sayılı Kanununun 4'üncü maddesinde, 14.5.1985 tarihinde, 3203 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle işveren vekili de dava edilebilir<sup>77</sup>.

<sup>75</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 296.

<sup>76</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 297.

<sup>77</sup> TUNCAY, **Sosyal** ..., s. 137; KARSLI, ..., s. 138; Karşı görüş; ÇENBERCİ, ..., s. 189; "Kurumun işveren vekiline ödettirme hakkı yoktur, işveren vekili, işverenin bu konuda belirtilen parasal nitelikteki yükümlülüklerinden sorumlu değildir". TUNÇOMAĞ, **Sosyal** ..., s. 152.

Ayrıca aracı işverene kaşı da rüçü davası açılabilir<sup>78</sup>. SSK aracı işvereni 87'nci madde de tanımlamıştır. Buna göre “bir işte veya bir işin bölüm veyahut eklentilerinde işverenden iş alan ve kendi adına sigortalı çalıştıran üçüncü kişiye aracı denir.”

SSK 87'nci maddenin I. fıkrası aracıya rüçü olanağı tanımlamıştır. Sigortalılar üçüncü bir kişinin aracılığı ile işe girmiş ve bununla sözleşme yapmış olsalar bile, bu kanunun işverene yüklediği ödevlerden dolayı aracı olan üçüncü kişi ile birlikte asıl işverende sorumludur<sup>79</sup>. Aracının çalıştırdığı işçi kaza sonucu zarar görürse, Kurum zararın tazmini için taşorona ve işverene müracaat etmek olanağına sahiptir<sup>80</sup>. Yargıtay'da hem taşorona, hemde işverene rüçü olanağını kabul etmiştir<sup>81</sup>. Sağlığın korunması ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanması ile hem işveren hemde aracı sorumludur ve bu ödevi yerine getirmedikleri takdirde her ikisi de kusurludur.

Araç işyerinin işvereni, araç satımı özel bir şekle bağlı bulunmadığından, zararlandırıcı sosyal sigorta olayının meydana geldiği tarihte aracın maliki olan kimsedir ve zarardan sorumlu olanda odur. Ödettirme hakkı kendisine yöneltilen kişinin işveren olmadığını ileri sürme hakkı tartışmasızdır. İşveren olduğu iddia edilen kişi, işveren olmayıp, gerçekte ihale makamı olduğunu ileri sürebilir. Hakim bunu re'sen araştırmakla yükümlüdür<sup>82</sup>.

<sup>78</sup> Nuri ÇELİK, **İş Hukuku Dersleri**, Beta Yayınları No: 473, B. 12, İstanbul, 1994, s. 50. “İş Kanunu “aracı” deyimini kullanmamakta “diğer işveren” sözünü kullanmaktadır. 506 sayılı SSK “araç” deyimine yer vermiştir. Aracı deyimini uygulamada “Müteahhit” veya “Taşaron” öğretilerde ise “alt işveren” olarak yer almaktadır.”

<sup>79</sup> ATABEK, ..., s. 388.

<sup>80</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 296.

<sup>81</sup> Yarg. 9. H.D., 22.5.1972, 32133 E., 17869 K.

<sup>82</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 297.

## 2- Üçüncü Kişilerin İşvereni

Üçüncü kişilerin işvereni de Kurumun yapmış olduğu yardımlardan sorumludur. Şartları gerçekleşmiş ise, Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 4'üncü maddesine göre belirlenecek işverenlik niteliği çerçevesinde, yapılan yardımlardan üçüncü kişinin işvereni sorumlu tutulmaktadır.

Bu konuda işverenin aynı zamanda zararlandırıcı sigorta olayına uğrayan sigortalının işvereni olması şart değildir. Önemli olan, bu kişinin üçüncü kişi diye nitelendirilen ve sigortalının işvereni olmasıdır.

Burada sorumluluk Borçlar Kanunu'nun 55'inci maddesi ile Trafik Kanunu'nun 50'nci maddesine göre belirlenir.

İş kazası ve meslek hastalığının, işverenin yanında çalıştırdığı kimsenin kasdi yahut ihmali yüzünden doğmuş olması halinde de Kurum, sigortalı için yaptığı tüm sigorta yardımları tutarı için şayet kusuru varsa zarara sebep olan üçüncü kişiyi çalıştıran işverene Borçlar Kanunu hükümlerine göre başvurabilir (SSK 26/2).

Bu halde işverenle zarara sebep olan üçüncü kişi arasında BK. 55. ve 100'üncü maddeleri anlamında çalışan-çalıştıran ilişkisinin bulunması, zararın da üçüncü kişinin kasıtlı yahut ihmali bir eyleminden meydana gelmesi gerekmektedir. Kanunda "Şayet kusuru varsa bunlara çalıştıranlara..." dendiğine göre, bu halde işvereninde kusurlu olması aranmaktadır. Oysa Borçlar Kanunu 55. veya 100'üncü maddesinde işverenin sorumlu olması için ne onun, ne de yanında çalıştırdığı kişinin kusurlu olması şartı aranmamış olduğu halde<sup>83</sup> SSK 26/2 maddesinde kusura dayanan özel bir sorumluluk getirilmiştir<sup>84</sup>. İşverenin buradaki sorumluluğu işçinin seçim ve

<sup>83</sup> Yarg. 10. H.D., 8.2.1993 T., 91/7755., 93/876 K., **Yargıtay Kararları Dergisi**, Eylül, 1993, s. 353.

<sup>84</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 298.

denetimindeki kusura dayanan sorumluluğudur. Bu konuda görüş ayrılığı vardır. Atabek, 26'ncı maddenin özel bir sorumluluk getirdiğini, işverenin sorumlu olabilmesi için ayrıca kusurlu olmasının gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay'ın bu konudaki<sup>85</sup> kararını eleştiren Tuncay, halefiyet kuralının benimsenmesi nedeniyle BK. 55'inci maddesinin tatbikinin gerektiğini savunmuştur<sup>86</sup>.

Atabek, bu konudaki görüşe katılmayarak, sınırlı bir halefiyetin benimsenmesinin mümkün olmasını engelleyen bir hukuk kuralının olmadığını belirtmiştir<sup>87</sup>.

Bizce işverenin işçisinin fiilinden sorumluluğu Borçlar Kanunu hükümlerine göre değerlendirilmelidir.

### 3- Sigorta Şirketi

İşveren, özel sigorta şirketi ile anlaşarak mali sorumluluk sigorta anlaşması akdetmiş olabilir. Bu durum özellikle trafik kazaları sonucu bir işçinin zarar görmesi halinde söz konusudur. Böyle bir durumda Kurumun 26'ncı maddeye dayanarak rücu hakkını kullanma yoluna gittiğinde, sigorta şirketine müracaat edebilmesi kabul edilmelidir<sup>88</sup>.

Kurumun gerek şoför aleyhine, gerekse araç sahibi işveren aleyhine rücu davası açabilmesi için 26'ncı maddenin 1 ve 2'nci fıkralarının tatbik olanağı mevcut olmalıdır. Bu olanak mevcut olduğu takdirde ancak, sigorta şirketine husumet tevcih edilebilir<sup>89</sup>. Sigorta şirketleri

<sup>85</sup> Yarg. 10. H.D., 24.2.1975., 4178 E., 1246 K., **Yargıtay Kararları Dergisi**, s. 314.

<sup>86</sup> TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 314.

<sup>87</sup> ATABEK, ..., s. 385.

<sup>88</sup> TANDOĞAN, ..., s. 382-384.

<sup>89</sup> Yarg. 9. H.D., 22.5.1972 T., 32133 E., 17869 K.

Yarg. 10. H.D., 6.2.1976 T., 6181 E., 855 K.

kimin lehine kuvertör vermişlerse, onların aleyhine ikame edilebilecek davalarda meydana gelen zararı tazmin ile yükümlüdür.

İki aracın birbirine çarpması sonucu, her iki taşıtta sigortalı bulunan kişilerin kazaya uğramaları halinde, Kurum her iki taşıtı sigortalayan sigorta şirketlerine rüçü edebileceği ilkesi olarak benimsenmelidir. Bu gibi davalarda karşılaşılabilecek engeller ilgi çekici ise de, Sosyal Sigortalar Hukuku ve özellikle Kurumun rüçü davası yönünden özellik yaratmamaktadır<sup>90</sup>.

#### **4- Sorumlu Bulunan Kişiler Arasında Teselsül Durumu**

Kurumun iş kazası veya meslek hastalığı sonucu yapmak zorunda kaldığı, sosyal sigorta yardımlarından birden çok kimsenin sorumlu bulunması mümkündür. İş kazası; iş kazasına uğrayan sigortalının işvereni ile bu işverenin çalıştırdığı diğer sigortalının ortaklaşa kusurları sonucudur; yada zarara sigortalıyı çalıştıran işverenin adamları veya onlarla birlikte işverenle ilgisi olmayan kişiler neden olmuştur. Bu ve benzeri durumlarda kişiler müteselsilen sorumluluk esasları çerçevesinde Kuruma karşı sorumludurlar. Kurum sigortalıyı ve hak sahibi kimselerine sağladığı yardımların tamamının tazminini, bütün sorumlulardan birlikte veya sorumluların her birinden ayrı ayrı ya da bunlardan sadece birinden istemek hakkına sahiptir. Sözü edilenlerden herbiri Kuruma karşı "zararın tamamından, fakat birbirine karşı kusurlarının dereceleri oranında sorumlu olurlar"<sup>91</sup>.

Kurum bu durumlarda sorumlulardan her birine olduğu gibi bunlardan yalnız birine başvurabileceği için, sorumluların tümü hakkında dava açmaya zorlanamaz. Kurum, yaptığı yardımların bir

<sup>90</sup> ATABEK, ..., s. 387.

<sup>91</sup> TANDOĞAN, ..., s. 382-384.

kısmını dayanışmalı sorumluların bir bölümünden talep etmiş olması, diğer kısmın başka bir davayla istenmesine engel teşkil etmez. Ancak dayanışmalı sorumlulardan birinin yapacağı ödeme o, miktar oranında diğer dayanışmalı sorumluları borçtan kurtaracaktır.

Yargıtay'ın bir kararı<sup>92</sup>na göre “müteselsil sorumlulardan birisi hakkında ihtirazi kayıt bildirilmeden açılan tazminat davasında ileri sürülen tutar diğer sorumlu içinde davacıyı bağlar, yani diğer sorumlu hakkında bu tutardan çoğu için dava açılmaz. Bu kural müteselsil sorumlu kişilerin birbirlerine rücûlarını düzenleyen hukuk ilkesinin sonucudur” . Bu görüş, Kurumun, müteselsil sorumluluk esasına göre açacağı davalarda geçerlidir.

Kurum birlikte sorumluluk halinde, sorumlulardan tümü yada bir bölümü hakkında dava açması durumunda, usul hukuku yönünden ortada davaların birleşimi hali vardır. Her dava da bunun bağlı bulunduğu dava zamanaşımı söz konusudur.

Yargıtay, birlikte sorumlulardan birine karşı kesilmiş olan zamanaşımını ötekiler bakımından da kesileceği görüşündedir<sup>93</sup>. Atabek ve Tandoğan; birisi için gerçekleşmiş kesilmenin diğerlerinin durumunu etkilememesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir<sup>94</sup>. Yargıtay, kuruma karşı sorumlu olanlar arasındaki dayanışma durumunu da haleflik esasına dayandırmaktadır. Davalılar da alacak ve masraflarından ötürü müteselsil olarak sorumludurlar.

<sup>92</sup> Yarg. 4. H.D., 16.3.1967 T., 2390 K.; Mustafa Reşit KARAHASAN, **Tazminat Davaları**, Sevinç Matbaası, C. 1, İstanbul, 1970, s. 671.

<sup>93</sup> Yarg. 4. H.D., 15.6.1965 T., 2390 K.; Yarg. 4. H.D., 23.6.1967 T., 4436 E., 5527 K.; KARAHASAN, **Tazminat ...**, s. 300.

<sup>94</sup> ATABEK, ..., s. 301; TANDOĞAN, s. 383.

## II- İŞVERENİN İŞ KAZASI VEYA MESLEK HASTALIĞINDAN DOĞAN SORUMLULUĞU

### 1- İşverenin Doğrudan Doğruya Sorumluluğu

İş kazası veya meslek hastalığı, işverenin kasdı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı bir davranışı veyahut suç sayılabilir bir eylemi sonucu olmuşsa, Kurum sigortalıya veya hak sahibi yakınlarına yaptığı ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanmışsa bu gelirlerin SSK. 22'nci madde de belirtilen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamı (Sigortalı veya hak sahipleri kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere) işverenden alır (SSK. 26 mad.). Burada birinci halde işverenin kusurunun en ağır türü olan kasdı arandığı için, ağır ihmali bile onun sorumluluğunu gerektirmez. İkinci halde ise, işverenin Ceza Kanunu'nda tanımı bulunan hukuka aykırı bir eylemde bulunması, yani suç işlemiş olması gerekmektedir<sup>95</sup>. Mesela TCK. 455'inci maddedeki tedbirsizlik, dikkatsizlik, acemilik, emirlere, nizamlara, talimata uymama yüzünden bir kimsenin ölümünde neden olma eylemi gibi. İşverenin burada kusurlu olması gerekmektedir. İşverenin işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili hükümlere aykırı davranması da Kurumun ona rücu hakkının doğmasına neden olur. Yargıtay verdiği pek çok kararda işvereni emirlere nizamlara uymadığı yada işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili yükümlülüklerine aykırı hareket ettiği için sorumlu tutmuştur. Kararlara göre koruyucu gözlük verilmemesi, bina yıkım ruhsatı almadan işçi çalıştırması emniyet kemeri ve baret vermeme, işyerine uyarı yazısı aşmaması, küçük çocukları ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırma ve daha birçok durumda işveren Kuruma karşı sorumlu tutulmuştur<sup>96</sup>.

<sup>95</sup> TUNCAI, **Sosyal ...**, s. 313.

<sup>96</sup> Ali GÜZEL-Ali Rıza OKUR, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Beta Yayınları No: 474, B. 4, İstanbul, 1994, s. 209.

Emirlere, nizamlara, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili hükümlere aykırılık kusur teşkil ettiğinden onun kasten veya ihmali ile yapılmış olması bir fark yaratmaz. SSK. 26/I madde, işverenin kusurlu olması şartını aramaktadır<sup>97</sup>.

Meslek hastalığı sonucu işverenin rücu tazminatından sorumlu tutulabilmesi için sigortalının çalıştığı işte meslek hastalığına tutulduğunun ve meslekte kazanma gücü kaybolan bu hastalıktan kaynaklandığının ve eski işinden ayrıldığı tarihte hastalığın ortaya çıktığı tarih arasında o hastalık için Sağlık İşlemleri Tüzüğünden belirlenen yükümlülük süresinden daha uzun bir zamanın geçmemiş olması şarttır<sup>98</sup>.

## 2- İşverenin Dolaylı Sorumluluğu

İş kazası ve meslek hastalığının, işverenin yanında çalıştırdığı kimsenin yani üçüncü kişinin kasdı yahut ihmali yüzünden doğmuş olması halinde de, Kurum sigortalı için yaptığı tüm sigorta yardımları tutarı için şayet kusuru varsa zarara sebep olan üçüncü kişiyi çalıştıran işverene Borçlar Kanunu hükümleri dairesinde başvurabilir.

Bu halde işverenle zarar sebep olan üçüncü kişi arasında BK. 55. ve 100'üncü madde anlamında çalışan-çalıştırılan ilişkisinin bulunması, zararında üçüncü kişinin kasıtlı yahut ihmali bir eyleminden meydana gelmesi gerekmektedir. Kanunda "Şayet kusurlu varsa bunlara çalıştıranlara" dendiğine göre bu halde işverenin de kusurlu olması aranmaktadır. Oysa BK. 55. veya 100'üncü madde de işverenin sorumlu olması için ne onun, ne de yanında çalıştırdığı

<sup>97</sup> TUNCAI, **Sosyal Sigortalar ...**, s. 241.

<sup>98</sup> Yarg. 10. H.D., 8.2.1993. 91/7755, 93/876 K. **Yarg. Kararları Dergisi**, Eylül, 1993, s. 353.



kişinin kusurlu olması şartı aranmamış olduğu halde<sup>99</sup> SSK. madde 26/2 de kusura dayanan özel bir sorumluluk getirilmiştir. “Ekleyelim ki, işverenin buradaki sorumluluğu, işçinin seçim ve denetimindeki kusura dayanan sorumluluktur<sup>100</sup>. Sigortalının iş kazasına uğramasına birden çok kişi neden olmuşsa BK. 50. ve 51’inci madde de düzenlenen teselsül hükümleri uyarınca bu kişilerin hepsinin birden sorumluluğuna gidilir<sup>101</sup>.

### **3- İşverene Rücû Hakkının Koşulları**

İşverenin sorumluluğunun gerçekleşmesi için kanunda öngörülen (26/1) koşulların varlığı gerekir.

i. İşverene rücûun ilk şartı, ortada bir iş kazası veya meslek hastalığının bulunup bulunmadığının 506 Sayılı Kanun’un 11’inci maddesine göre tesbitidir. Olay iş kazası veya meslek hastalığı niteliğinde değilse 26’ncı maddeye göre rücû mümkün değildir.

ii. İş kazası veya meslek hastalığına uğrayanın sigortalı olması gerekir. Olaya maruz kalan kişilerin sigortalı kapsamında sayılması SSK 2 ve 3’üncü maddesine göre belirlenir.

iii. Sosyal Sigortalar Kurumunca, sigortalı veya haksahiplerine yardım yapılması veya ileride yapılmasının gerekmesidir.

iv. Yapılacak yardımlar ile iş kazası veya meslek hastalığı arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Harcamalar iş kazası veya meslek hastalığının doğurduğu sonuçlar sebebiyle yapılmalı veya yapılması gerekmektedir. Harcama başka bir sebeple yapılmışsa, 26’ncı maddeye göre rücû mümkün değildir.

<sup>99</sup> Yarg. İ.B.K. 27.3.1957 T., 1 E., 3 K.

<sup>100</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 194.

<sup>101</sup> Yarg. H.G.K. 11.1.1980 D., 1978/10-226 E., 1982/46 K.

v. Diğer bir Őartta işverenin, suç sayılır bir eylemi bulunması veya iŐi sağlığı ve iŐgüvenlięi mevzuatına aykırı davranmasıdır.

### III- KURUMUN ÜÇÜNCÜ KİŞİYE RÜCÜ HAKKI

#### 1- Üçüncü Kişi Kavramı

Kurum, SSK 26/II maddesi gereğince zarara sebep olan üçüncü kişiye de baŐvurmak hakkına sahiptir.

İŞ kazası veya meslek hastalığı;

- Üçüncü kişinin kasdı,

- Kusuru yüzünden olmuşsa, Kurumca bütün sigorta yardımları yapılmakla beraber zarara sebep olan üçüncü kişilere ve Şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara Boręlar Kanunu hükümlerine göre rüçü edilir.

Madde, üçüncü kişi bakımından ayrı bir sorumluluk esası kabul ettiği için, “üçüncü kişi” deyimini belirginlikle açıklığa çıkarmak zordur. Öğretide baskın görüş, üçüncü kişiler, “işverenin BK. 55 veya 100’üncü anlamında yardımcısı olan, fakat işveren vekili sayılmayan kişilerdir”<sup>102</sup>. Çenberci’ye göre, üçüncü kişi “zararlandırıcı sigorta olayına uğrayan sigortalının işvereni dışında kalan ve zarara sebep olan tüm kişilerdir”.

Üçüncü kişinin, bir işverenin yardımcısı olmaması, üçüncü kişi sayılmamasına engel değildir. Mesela, Karayolları Genel Müdürlüğünün bir sigortalısı yol üzerinde onarım iÇinde çalıŐırken yoldan geçen bir kamyonun altında kalıp çığnense ve Şoför kamyonun malikiyse, Şoför Karayolları Genel Müdürlüğünün ve bir baŐkasının BK. 55 ve 100’üncü maddeleri anlamında yardımcı olmadığı halde “üçüncü Şahıs”dır. Olay

<sup>102</sup> GÜVEN, ..., s. 103.

SSK 11/A maddesi gereğince bir iş kazası niteliğini taşımasından ötürü Kurumun bu sigortalıya yaptığı yardımlardan üçüncü kişi olarak sorumludur.

Buna karşın, zararlandırıcı sosyal sigorta olayına uğrayan sigortalının işverenin işveren vekili de kendi sebep olduğu sosyal sigorta yardımlarından dolayı Kuruma karşı üçüncü kişi olarak sorumlu bulunmaktadır. Uygulama da bu şekilde devam etmektedir<sup>103</sup>.

## 2- Üçüncü Kişinin Sorumluluğu

Sigortalının iş kazasına veyahut meslek hastalığına uğramasına üçüncü kişi kasıtlı yahut ihmali bir eylemiyle neden olmuşsa, Kurum sigortalı için yaptığı tüm yardımlar için üçüncü kişiye Borçlar Kanunu hükümlerine göre başvurabilir<sup>104</sup>.

SSK 26/II'ye göre "iş kazası veya meslek hastalığı, üçüncü bir kişinin kasıt veya kusuru yüzünden olmuşsa, Kurumca bütün sigorta yardımları yapılmakla beraber, zarara sebep olan üçüncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara Borçlar Kanunu hükümlerine göre rüçü edilir". Her şeyden önce maddeleri "kasıt veya kusur" deyimlerinin "kasıt veya ihmali" biçiminde anlaşılması gerekir. Çünkü kusur, kasıt kavramını da kapsayan bir içeriğe sahiptir<sup>105</sup>.

Üçüncü kişi, kavramının belirlenmesi uygulama açısından önem taşır. Bir görüşe göre, anılan kavram işverenin BK. 55 ve 100 anlamında yardımcı olan, fakat işveren vekili sayılmayan kişilerdir<sup>106</sup>. Doktrinde kabul gören görüşe göre, 26/II'deki anlamıyla üçüncü kişi, kazaya

<sup>103</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 298.

<sup>104</sup> TUNCAY, **Sosyal** ..., s. 316.

<sup>105</sup> CUHRUK-ÇOLAKOĞLU-BÜKEY, ..., s. 328.

<sup>106</sup> TUNÇOMAĞ, **Sosyal** ..., s. 298.

uğrayan sigortalı ile bunun işvereni dışında kalan ve zarara neden olan tüm kişilerdir<sup>107</sup>.

Üçüncü kişinin Sosyal Sigortalar Kurumu karşısında sorumlu tutulabilmesi için, iş kazası veya meslek hastalığının, bu üçüncü kişinin kasıt veya ihmali yüzünden meydana gelmiş olması gerekmektedir. Üçüncü kişi hakkında kusursuz sorumluluk esasları uygulanamaz.

Üçüncü kişinin işvereni, bu kimse iş kazasına uğrayan veya meslek hastalığına tutulan sigortalının işvereni olsa bile ancak kendisinin de kusurlu bulunması halinde sorumlu olacaktır. İşverenin kusurunu kanıtlama yükümlüğü Kuruma aittir<sup>108</sup>.

Sosyal Sigortalar Kurumu, sigortalıya yaptığı veya ileride yapacağı giderleri mali mesuliyet sigortası yapmış bulunan sigorta şirketinden talep edebilir. Kurum sigorta olayına karışan motorlu araçlar için zorunlu trafik sigortası yöntemiyle yapılan ödemeleri saptayıp, bağladığı gelirden düşebilir. Kurumunun üçüncü kişi aleyhine açacağı rücu davası, Borçlar Kanununun 60'ıncı maddesi uyarınca 1 ve 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Çünkü sigortalı ile üçüncü kişi arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut değildir. Sigortalının yararlanmasına veya ölümüne neden olan kaza, bir trafik kazası ise davanın bağlı olacağı zamanaşımı süresi 2 ve 10 yıldır (Karayolları Trafik Kanunu m. 109).

<sup>107</sup> SAYMEN-EKONOMİ, ..., s. 131; ÇENBERCİ, ..., s. 190; CUHRUK-ÇOLAĞLOĞLU-BÜKEY, ..., s. 229; ATABEK, ..., s. 282; TUNCAY, **Sosyal Sigortalar** ..., s. 269; GÜZEL-OKUR, ..., s. 220.

<sup>108</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 198.

### **3- Üçüncü Kişinin Sorumluluğunun Koşulları**

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26'ncı maddesinin 2'nci fıkrasına göre, üçüncü kişinin sorumlu sayılabilmesi için anılan hüküm gereğince üç koşulun birlikte gerçekleşmiş bulunması lazımdır.

i- Üçüncü kişinin kasdı veya kusurlu eylemi;

Üçüncü kişinin, zararlandırıcı sigorta olayı nedeniyle Kurumca yapılan yardım ve giderlerden sorumlu olması için kasdı veya kusurlu bir eylemi ile sigorta olayına sebebiyet vermiş olması gerekmektedir.

ii- İş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesi;

Üçüncü kişinin, SSK 26/II maddesi gereğince Kurum harcamalarından sorumluluğu için, kasdi veya kusurlu eylemi yüzünden ortaya çıkan sigorta olayının iş kazası veya meslek hastalığı türünden alması sorumluluğun ikinci koşulunu oluşturur. Eğer üçüncü kişinin neden olduğu olay iş kazası veya meslek hastalığı değilse, anılan hükme göre sorumlulukta söz konusu değildir. Üçüncü kişi kusurlu hareketiyle, sigortalının meslek hastalığı sayılmayan başka bir hastalığına neden olmuşsa, bu konudaki sorumluluğun SSK 39'uncu maddesi çerçevesinde ele alınması gerekir.

iii- Uygun neden-sonuç bağı

Üçüncü kişinin kasdi veya kusurlu eylemi ile sigortalının uğradığı iş kazası veya tutulduğu meslek hastalığı arasında uygun neden-sonuç bağı bulunması sorumluluğun başka bir koşuludur.

Üçüncü kişinin sorumluluğu yukarıda belirtilen halde gerçekleşmiş ise, Kurumun rücu hakkı doğar. Ancak Kurum yardım ödevini gerçekleştirmiş olmalı ve giderde bulunmalıdır.

## **Ş. 2- KURUMUN HASTALIK SİGORTASI VE DİĞER HALLERDEN DOĞAN RÜCÛ HAKKI**

### **I- KURUMUN HASTALIK SİGORTASINDAN DOĞAN RÜCÛ HAKKI**

Sigortalının bünyeye elverişli bulunmadığı bir işte çalıştırılması durumunda hastalanacağı bir gerçektir. Sosyal Sigortalar Kurumu, hastalanan sigortalıya, hastalık sigortasından yardım yapmakla yükümlüdür. Böylece işverenin yasaya aykırı bir davranışı yüzünden hem Kurum zarara uğrayacak, hemde “Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz” biçimindeki Anayasanın 50/I maddesi ile güvenceye kavuşturulan ve kutsal yönü ağır basan insan sağlığı tehdit edilmiş olacaktır. Bu nedenle kanun koyucu ayrıntılı ve mutlak emredici hükümlerle işçi çalıştıran işverenler ve üçüncü kişiler için yükümlülükler öngörmüştür. Bu yükümlülükler, İş Kanunu, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği ile ilgili tüm tüzük ve yönetmelikleri kapsayan çalışma mevzuatında yer almaktadır<sup>109</sup>.

#### **1- Kurumun İşverene Rücû Hakkı**

Sosyal Sigortalar kanunu 41'inci maddesi için; “Çalışma mevzuatına göre sağlık raporu alınması gerektiği halde böyle bir rapora dayınılmaksızın veya eldeki rapora aykırı olarak bünyeye elverişli bulunmadığı işte çalıştırılan sigortalının, bu işe girişinden önce var olduğu tespit edilen veya bünyeye elverişli bulunmadığı işte çalıştırılması sonucu meydana gelen hastalığı için Kurumca yapılan hastalık sigortalı masraflarının tümü işverene ödettirilir” hükmü ile mevzuata aykırı olarak sigortalı çalıştıran işverenler için belirli yaptırımlar öngörmektedir.

<sup>109</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 309.

SSK 41'inci maddesi, her şeyden önce sigortalı çalıştıran işverenlerin uymakla yükümlü oldukları yasakları içermektedir. Bu yasaklardan ilki, çalışma mevzuatının gerektirdiği raporu almadan sigortalı çalıştırmama, ikincisi ise aldığı rapora aykırı davranarak sigortalıyı bünyeye elverişli bulunmadığı işte çalıştırmadır. Bu iki yasağın ortak amacı, sigortalıda varolan hastalığın nüksetmesini veya sigortalının yeniden hastalanmasını önlemektir. Kanunun öngördüğü rapor, sigortalının sağlık durumunu gösteren herhangi bir belge değil "sağlık raporu" niteliğini taşımaktadır<sup>110</sup>. Bu rapor, alınmasını gerekli kılan mevzuat hükmünde, kimin tarafından düzenlenmesi öngörülmüşse, o doktor veya sağlık kurulunca verilmiş olmalıdır.

Sağlık raporunun amacı, sigortalının bünyeye çalışabileceği ve çalışamayacağı işlere ait bilgileri elde etmektir. Bu nedenle anılan bilgileri kapsayacak nitelikte olmayan raporlara geçerlilik tanınmaz. Sigortalının işe başlamasına yakın bir zamanda, örneğin üç ay önceden alınmış bir rapor da geçerli sayılamaz. İşyerinden ayrıldıktan uzunca bir süre sonra tekrar aynı işyerinde çalışmaya başlayan sigortalı içinde yeniden rapor alınmalıdır. Rapor almayan işveren hakkında SSK 41'inci maddesi uygulanır.

İşverenin sigortalının sağlık raporu isteme yükümü konusunda, ağır ve tehlikeli işler ile bu nitelikte olmayan işler açısından yapılıcak ayırımın bir önemi bulunmamaktadır<sup>111</sup>. Çünkü SSK 41'inci maddesi sadece ağır ve tehlikeli işleri değil, çalışma mevzuatına göre sağlık raporu alınması gereken bütün işleri kapsamaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.4.1977 tarih, 10-1938 E., 387 K. Sayılı Kararına göre, işverenin bulaşıcı hastalık bulunmadığına ilişkin sağlık raporu isteme yükümü konusunda, ağır ve tehlikeli işler ile bu nitelikte

<sup>110</sup> Yarg. 9. H.D., 22.3.1974 T., 1890/2822; ÇENBERCİ, ..., s. 318.

<sup>111</sup> GÜZEL-OKUR, ..., s. 238.

olmayan işler açısından bir ayırım yapılamaz. Hastalık sigortası giderleri, söz konusu yükümlülüğe aykırılık halinde Kurumca işverene ödettirilir.

Yargıtay 1986 yılında verdiği iki kararında<sup>112</sup> aksi bir çözümü benimsemiştir. Bu kararlara göre SSK 41'inci maddesi sadece ağır ve tehlikeli işlerde sorumluluk esasını öngörmüştür. Maddenin uygulama alanı ağır ve tehlikeli işlerle sınırlıdır. İşveren yalnızca ağır ve tehlikeli işler için rapor isteme sorumluluğu vardır. Yargıtayın isabetli olmayan bu görüşünü daha sonraki kararlarında da sürdürmüştür. Doktrinde savunulan ve isabetli olan görüşe göre, SSK 41'inci maddesine göre alınacak işler açısından herhangi bir ayırım ve sınırlama gözetmemiştir. Sigortalının çalıştırıldığı iş, ağır ve tehlikeli bir iş olmasada işverenin Kurum karşılığında sorumlu tutulması gerekir.

İşverenin Kuruma karşı sorumlu tutulabilmesi için, yasanın öngördüğü yükümlülüklerini yerine getirmemiş olması yeterlidir; ayrıca kusurlu bulunması gerekli değildir.

Yargıtay, hastalık olayı ile işverenin yükümlülüğünü yerine getirmemesi arasında illiyet bağının varlığını, işverenin sorumluluğu için gerekli görmektedir<sup>113</sup>. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 2.4.1991 Tarih, 9842 Esas, 3412 Karar sayılı kararında Teoman Ozanoğlu'nun 'işverenin rapor alma yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde artık illiyet bağının tartışılmasına gerek olmadığı' yönündeki karşı oy yazısında belirtildiği gibi, işverenin yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde illiyet bağının varlığı aranmamalıdır.

<sup>112</sup> Yarg. 10. H.D., 6.3.1986 T., 978 E., 1261 K.

Yarg. 10. H.D., 6.3.1986 T., 905 E., 1283 K.; Tankut CENTEL, **Yargıtayın 1986 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, Beta Yayınları, İstanbul, 1987, s. 242 v.d.

<sup>113</sup> Yarg. H.G.K., 31.1.1990 T., 10-597 E., 37 K.



## 2- Kurumun Üçüncü Kişiyeye Rücü Hakkı

Sigortalının yahut eşinin veya çocuğunun hastalanması üçüncü kişinin kasdı veya suç sayılır bir davranışı sonucu olmuşsa Kurum, hastalanan kimselere yaptığı yardımları ve giderleri üçüncü kişiden rücü yoluyla ister (SSK m. 39). Kurumun buradaki ödettirme hakkı da kanuni halefiye dayanmaktadır<sup>114</sup>. SSK 39'uncu maddesi hastalığa neden olan sorumluluğunu özel olarak düzenlemiş bulunduğundan bu maddenin uygulanması açısından üçüncü kişinin başka Kanun hükümlerine dayanılarak sorumlu tutulması mümkün değildir. Bu nedenle Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 39'uncu maddesi diğer kanunlarda ki hükümler karşısında özel hüküm niteliğini haizdir<sup>115</sup>.

SSK 39'uncu maddesi uyarınca üçüncü kişinin sorumlu tutulabilmesi için kasdı veya suç sayılır hareketi ile sigortalının eşinin veya çocuğunun hastalanmasına neden olması gerekir. Suç Türk Ceza Kanunu'na göre, cürüm veya kabahat olarak adlandırılan bir eylemdir. Bu nedenle hastalığın ortaya çıkmasına yol açan kimse, yalnız cürüm sayılan eyleminden değil, kabahat türündeki eyleminden dolayı da sorumludur. Eylemin suç niteliğini taşıyıp taşımadığı, o tarihte yürürlükte bulunan hükümlere göre belirlenecektir. Suçun af kapsamına girmesi, kamu davasının açılmamış olması veya verilen cezanın ertelenmiş olması, durumunda bir değişiklik yaratmaz<sup>116</sup>. Kurum, hastalık nedeniyle yapmış olduğu giderleri, "uygun neden-sonuç" bağlantısı çerçevesinde istemek hakkına sahiptir. Yapılmış olan giderler, üçüncü kişinin kasdı veya suç sayılır eyleminden kaynaklanan bir hastalığın sonucu değilse, Kurumun rücü hakkından söz edilemez. Giderlerin yapılmasını gerekli kılan hastalık olayının meydana

<sup>114</sup> Yarg. 10. H.D., 28.3.1977 T., 76/7133 E., 77/2261 K.

<sup>115</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 297-298.

<sup>116</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 298.

gelmesinde üçüncü kişinin kasdı veya suç sayılır eylemi yanında bizzat hastalığa uğrayanın da kusuru varsa, BK. 44 gereğince birlikte kusur oranına uygun olarak tazmin edilecek giderlerden indirim yapılabilecektir<sup>117</sup>.

## II- KURUMUN DİĞER HALLERDEN DOĞAN RÜCÛ HAKKI

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, sigortalı için yaptığı giderler dolayısıyla onun zarara uğramasına neden olanlara rücû etme halleri iş kazası veya meslek hastalığı ile hastalık sigortasından ibaret değildir. Sosyal Sigortalar Kanunu, başka rücû halleri de saymıştır. Bunların tamamı işverenin bazı kanuni yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde doğan rücû halleridir.

### 1- Sigortalının Bildirilmemesi Halinde (SSK. m. 10)

Sigortalı çalıştırılmaya başlandığının bir ay içinde Kuruma bildirilmemesi halinde bu sürenin dolmasından sonra iş kazası, meslek hastalığı hastalık ve analık hallerinden biri meydana geldiği takdirde Kurum, ilgiliye gerekli sigorta yardımlarını sağlar. Ancak bu yardımlar dolayısıyla yaptığı her türlü giderler tutarı ile gelir bağlanmışsa bu gelirin sermaye değerleri tutarını Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesindeki sorumluluk koşulları aranmaksızın işverene ayrıca ödetir (SSK m. 10). Buradaki sorumluluğun kusursuz sorumluluk ilkesine dayandığı tartışmasızdır. Öyle ki, Yargıtay, SSK. 10'da gösterilen şekil şartına uygun olmadan yapılmış bir bildiriye dahi işvereni kuruma karşı tazminat ödemekle sorumlu tutmuştur<sup>118</sup>. Hatta 10. maddeye dayanan

<sup>117</sup> GÜZEL-OKUR, ..., s. 241.

<sup>118</sup> Yarg. 10. H.D., 9.11.1973 T., 1973/1205 K., 1973/1062 K.

işveren sorumluluğu bakımından prim belgelerinin bile işe giriş bildirgesi yerine geçmeyeceği sonucuna varılmıştır<sup>119</sup>. Bununla beraber Yargıtay 10. H.D. başka bir kararında (22.1.1981, E. 80/6820, K. 81/221) zararı meydana getiren olayın tümüyle kaçınılmaz kabul edildiği durumlarda, olayla işveren arasında illiyet bağı bulunmadığından, kurumun işverene rücu edemeyeceğine karar vermiştir. Yarg. 10. H.D., bir başka kararında da kaçınılmazlık durumunun işverenin sorumluluğunu tümüyle kaldıran bir neden değil, BK. 43'üncü madde uyarınca tazminattan indirim nedeni olduğu sonucuna varmıştır<sup>120</sup>. Yargıtay birkaç yıldır verdiği kararlarda işe giriş bildirgesi yasal süresi içinde verilmeyen sigortalının iş kazasına uğramasında tüm kusur kendisinde olsa bile SSK. 10'uncu madde uyarınca açılacak rücu davalarında işverenin yine de tazminat ödemesi gerektiğine, ancak bundan %50'den az olmamak üzere indirim yapılması gerektiğine hükmetmektedir<sup>121</sup>. Kanımızca, beklenmeyen halin ve birlikte kusurun uygun illiyet bağını kestiği durumlarda işvereni zarardan sorumlu tutmamak gerekir. Fakat SSK. 10'uncu maddeden doğan işvereni zarardan sorumlu tutmamak gerekir. Fakat SSK. 10'uncu maddeden doğan işveren sorumluluğu, onun kusurlu olması şartına bağlı olmadığından, ne olursa olsun işvereni zararın tümünden sorumlu tutmak gerekir<sup>122</sup>. Çünkü SSK. 10/3 madde işvereni sırf kaçak işçi çalıştırdığı, sigortalamadığı için kusuru olmasa dahi Kurumca yapılan giderlerden zorunlu tutmakta, tabiri caizse onu cezalandırmaktadır. Cezalandırma esprisi içinde tazminat miktarının

<sup>119</sup> Yarg. 10. H.D., 9.12.1988 T., 7391 E., 7456 K., **Tekstil İşveren**, Temmuz 1989, s. 217.

<sup>120</sup> Yarg. 10. H.D., 11.5.1981 T., 81/2465 E., 81/3038 K. **Yargıtay Kararları Dergisi**, Eylül 1981, s. 1153.

<sup>121</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 111.

<sup>122</sup> Aynı fikirde, CENTEL, ..., s. 229.

sınırlandırılması düşüncesine yer olmaması gerekir<sup>123</sup>. Nitekim Yarg. 10. H.D. SSK. 10'uncu maddeden kaynaklanan sorumluluğun halefiyet ilkesine dayanmadığı, bu nedenle Kurumun rücu hakkının hak sahiplerinin isteyebileceği tazminat miktarı ile sınırlı olmadığına da karar vermektedir<sup>124</sup>. Fakat Yargıtay soruna son yıllarda BK. 43 ve 44'üncü madde açısından yaklaşmakta ve hakimin duruma göre tazminatı indirmesi gerektiğini vurgulamaktadır<sup>125</sup>. İşe giriş bildirgesi yasal süre geçtikten sonra da verilse sigorta olayı bildirge verildikten sonra olmuşsa kurumun işverene başvurusu söz konusu olamaz. Çünkü bu durumda ortada kaçak işçi çalıştırma söz konusu değildir. Kurum işverenin (geç de olsa) sigortalı çalıştırdığını öğrenmiştir<sup>126</sup>.

Yargıtay HGK ise bir kararında, ilk işyerindeki çalışması için Kuruma SSK. 9'uncu madde'ye uygun şekilde işe giriş bildirgesi verilen sigortalının hizmet akdi sona ermeden aynı işverenin ikinci işyerinde çalışmaya başlaması halinde ikinci bir işe giriş bildirgesi verilmesine gerek olmadığı, bu yapılmadığı içinde SSK 10'uncu madde uyarınca işverenin sorumlu tutulamayacağı sonucuna varmıştır.

## **2- İş Kazasına Uğrayan Sigortalıya İlk Sağlık Yardımlarının Yapılmaması Halinde (SSK. m. 15)**

Kaza meydana geldiğinde, işveren, Kurumca işe el koyuncaya kadar gerekli sağlık yardımlarını sağlamakla yükümlüdür ve bu amaçla yapılacak masrafları Kurumdan isteyebilir. İşverenden beklenen ilgi, kazanın önemine göre değişecektir. Her halde alınan tedbir aynı durumda normal bir işverenin yapması gereken işlerden noksan ise ve

<sup>123</sup> TUNCAI, **Sosyal ...**, s. 318.

<sup>124</sup> Yarg. 10. H.D., 18.2.1988 T., 88/4549 E., 88/688 K.

<sup>125</sup> Yarg. 10. H.D., 16.5.1994 T., 1994/2908 E., 1994/10248 K.

<sup>126</sup> TUNCAI, **Sosyal ...**, s. 318.

bu ilgisizlik nedeniyle kurum munzam masraflara maruz kalmış veya fazla ödenek ödeme veya gelir bağlama ile yükümlü kalmışsa fazla zararın işverenden talep edebilecektir.

Yasanın 15'inci maddesine dayanılarak rüçü davasının açılabilmesi için;

- i- İşçinin bir iş kazasına maruz kalması,
- ii- İşverenin alması doğal olan tedbirleri almamış olması,
- iii- Tedbirlerin geç, noksan alınması veya hiç alınmaması nedeniyle kurumun yükümlülüğünün artmış olması gerekir.

Kurum, 10. ve 26'ncı maddeler hükmü mucibince rüçü davası ikame etme olanağına sahipse, 15'inci maddenin 2. fıkrasında bahis konusu olan müeyyidenin ilaveten işlemeyeceği doğaldır. Kurumun ilgili maddelere istinaden rüçü davası açabilmesi, zararından üstün bir meblağı tahsil olanağını kendisine tanımaz.

Kurumun rüçü yolu ile talep edebileceği meblağın tayini için fiilen yapılan masraflar ile bağlanan gelirlerin sermayeye çevrilmesi suretiyle beliren meblağın toplanması ve burdan gerekli tedbirlerin alınması halinde yapılan masraflarla bağlanması zaruri olarak gelirin sermayeye çevrilmesi suretiyle tespit edilecek meblağların indirimi gerekir.

Yasada tedavi süresinin uzamasından bahsedilmekte ise de, 15'inci madde hükümlerine riayet edilmediğinden dolayı tedavinin nevi ve mahiyetinin değişmesi nedeniyle Kurum, masraflarını talep etme olanağına sahiptir<sup>127</sup>.

---

<sup>127</sup> ATABEK, ..., s. 416.

### 3- İş Kazasının Vaktinde Bildirilmemesi Halinde (SSK. m. 27)

İşveren, kazanın meydana gelmesi halinde, iki gün içinde Kuruma yazı ile bildirmekle yükümlüdür. Bu husus açık bir şekilde, 27'nci maddede belirtilmiştir. Ancak; "işverenin kasten veya ağır ihmali neticesi iş kazasının bu madde gereğince Kuruma zamanında bildirilmemesinden veya haber verme kağıdında yazılı bilginin eksik veya yanlış olmasından doğan ve ileride doğacak olan kurum zararlarından işveren sorumludur".

Bildirimin gecikmesiyle, bildirimin hiç yapılmamış olması halini aynı ilkelere göre değerlendirmek gerekir<sup>128</sup>. Böyle bir durumda da kanımızca işverenin kasıt veya ağır ihmali aranılmalıdır. İşverenin bildirme yükümlülüğü Kurumun duruma müdahalesiyle sona erer. Ancak Kurumun müdahalesi anına kadar, işveren 15'inci madde uyarınca sağlık yardımlarını sağlamakla yükümlü olduğundan, bir aksama olmadıkça, 27'nci maddenin 2'nci fıkrasının tatbik sahası bir hayli sınırlanmaktadır. Ayrıca kasıt ve ağır ihmalin varlığının ispatı da olağanüstü güçtür, bu nedenle 27'nci maddenin 2'nci fıkrası nadiren tatbik edilecektir.

Yasada açık bir şekilde belirtilmemiş olmasına rağmen, işverenin kasıt veya ağır kusuru nedeniyle kurumun artmış olduğu yükümlülüklerinin işverenden talep edebileceği kabul edilmelidir. Bunun dışında Kurum, yaptığı ve yapacağı yardımların karşılığını işverenden talep etme hakkına sahip değildir.

İşverenin kaza sonucu gerekli ihbarları kasten veya ağır ihmali neticesi yapmaması için genellikle işçinin kusurlu bir hareketini gözlemek ve 110 ve 111'inci maddelerin tatbikini önlemek veya 26'ncı

<sup>128</sup> Yarg. 9. H.D., 28.12.1973 T., 111835 E., 35712 K.

maddeye dayanılarak aleyhine rüçü davasının açılmasına mani olmak amacıyla hareket etmesi gerekir. Bu maddeye dayanarak rüçü davası bilhassa işverenin sahtekarlığı halinde bahis konusu olacaktır. İşverenin işçi olmayan bir kişinin bakımdan ve gelirlerden faydalanmasının temini için işçi olarak göstermesi veya işçinin aldığı ücretin gerçekten üstün olarak bildirilmesi halinde veya kazanın önemini abartmak istediği veya işçinin bağışlanmaz kusurunu gizlemek amacıyla hareket ettiği takdirde, bu maddenin tatbiki genellikle mümkün olacaktır.

27'nci maddeye dayanarak Kurumun açacağı dava 10 yıllık zaman aşımına tabidir.

#### **4- Meslek Hastalığının Bildirilmemesi Halinde (SSK. m. 28)**

SSK 28'inci maddesine göre "işveren, bir sigortalının meslek hastalığına tutulduğunu öğrenirse veya durum kendisine bildirilirse bunu, örneği Kurumca hazırlanan haber verme kağıdı ile ve öğrendiği günden başlayarak iki gün içinde Kuruma bildirmekle yükümlüdür".

"Bu yükümü yerine getirmeyen veya haber verme kağıdında belirtilen bilgiyi eksik veya kasden yanlış bildiren işveren, kurumun bu yüzden uğradığı veya ileride uğrayacağı zararlardan sorumludur (SSK 28/II madde). Burada da iş kazasının bildirilmemesi halindeki benzer bir sorumluluk hali vardır.

#### **5- Vizite Kağıdının Eksik veya Yanlış Doldurulması Halinde (SSK. m. 90)**

Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre, "İşveren, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde, sigortalının kazancını ve prim

ödeme gün sayılarını göstermek üzere, örneği Kurumca hazırlanacak belgeyi düzenliyerek sigortalıya vermekle yükümlüdür”.

Bu fıkraya göre, işveren iş kazasını bildirmekle yetinmeyip sigortalıya Kurumca hazırlanan belge düzenlemeli ve madde de gösterilen bilgileri belge de belirtmelidir.

İşverenin kastı veya ihmali, dikkatsizliği neticesi belge gereği gibi doldurulmaz ve bunun sonucu olarak geçici işgöremezlik ödeneği veya aylığı artacak olursa, kurum oradaki farkı işverenden talep edebilir. SSK 90'ıncı maddenin sağladığı rücu olanağı bu konu ile ilgilidir. Kurum, vizite kağıdının geçerli şekilde doldurulmadığını ve bu nedenle Kurumun yardımlarının arttığını ispat etmesi yeterlidir. Vizite kağıdının işveren vekili tarafından imzalanması, işverenin sorumluluğunu sınırlamaz ve kaldırmaz<sup>129</sup>.

SSK 90/II. fıkrası, “İşveren 35 ve 40'ıncı maddelerde öngörülen 120 günlük prim şartını yerine getirmiş olan sigortalının karısı ve geçindirmekle yükümlü olduğu çocukları ile sigortalı kadının geçindirmekle yükümlü olduğu kocası ve çocuklarının, hastalık halinde, sağlık yardımlarından yararlandırılmalarını sağlamak ve altı ay için geçerli olmak üzere prim ödeme gün sayılarını gösterir örneği Kurumca hazırlanacak belgeyi, talebi halinde düzenleyerek sigortalıya vermekle yükümlüdür” hükmünü içerir.

“Yukarıdaki fıkralarda yazılı belgelerdeki bilginin eksik veya yanlış olması sebebiyle, sözü edilen fıkralarda belirtilen kimseler için Kurumca yersiz yapılan her türlü masraflar işverene ödetilir” (SSK m. 96/II).

Kurumun 90'ıncı maddeye göre açacağı dava 10 yıllık zaman aşımına tabidir.

<sup>129</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 1416.



## İkinci Kısım

### SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ DAVASI VE RÜCÛ HAKKININ DEĞERLENDİRİLMESİ

#### Ş. 1- SOSYAL SİGORTALAR HUKUKUNDA RÜCÛ DAVASI

##### I- GENEL OLARAK

Rücû davası mahiyeti itibariyle bir eda davasıdır. Bu dava neticesinde davalı, davacıya karşı belirli bir edimin ifasına mahkum edilecektir<sup>130</sup>. Rücû talebi, masrafların tazminine yönelik bir talebtir. Şu halde rücû davası bir hakkın korunması değil, bir zararın tazminini amaçlayan bir tazminat davasıdır. Rücû hakkının konusu şahsi bir hak olduğundan, rücû davası ayrıca şahsi bir davadır<sup>131</sup>.

Sosyal Sigortalar Hukukunda rücû hakkı halefiyet ilkesine dayandığından<sup>132</sup> davacı asıl alacaklının rücû borçlusuna karşı dava yoluyla kullanabileceği hakları onun halefi olarak aynen kullanma imkanına sahiptir.

---

<sup>130</sup> Saim ÜSTÜNDAĞ, **Medeni Yargılama Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 305-309.

<sup>131</sup> OMAĞ, ..., s. 150.

<sup>132</sup> Bkz. s. 25 ve 34.

## II- GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

İhtilafın nitelik ve kıymetine göre, bir davaya o yerdeki hüküm mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağı görev kurallarına göre tesbit edilir<sup>133</sup>.

5521 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1'inci maddesine göre "İş Kanunu'na göre işçi sayılan kimselerle işveren veya işveren vekilleri arasında iş aktine veya İş Kanunu'na dayanan her türlü hak iddialarından doğan hukuki uyuşmazlıklarına İş Mahkemelerinde bakılacağı" belirtilir.

Halefiyete dayanan rüçû davasında, işçinin halefi sıfatıyla Sosyal Sigortalar Kurumu'nun işverene karşı açacağı davalarda da İş Mahkemesi görevlidir<sup>134</sup>.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında " Halef olma esası, sadece maddi hukuk bakımından değil, usul hukuk bakımından da bütün neticeleri doğurur.... İş Kanununa tabi sigortalı işçinin veya İş Kanunu'na tabi sigortalı işçinin ölümü ile onun yardımından mahrum kalanların halefi olarak İşçi Sigortaları Kurumu'nun işverene karşı açacağı tazminat davalarında İş Mahkemelerinin vazifeli..." olduğu belirtilmiştir<sup>135</sup>.

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 134'üncü maddesi "Bu Kanunun uygulanmasından doğan uzlaşmazlıklar yetkili İş Mahkemelerinde veya bu davalara bakmakla görevli mahkemeler de

<sup>133</sup> Baki KURU, **Hukuk Mahkemeleri Usulü El Kitabı**, Alfa Yayınları No: 202, B. 1, İstanbul, 1995, s. 129.

<sup>134</sup> Necdet UL, İş ve Hukuk Dergisi, Nisan-Mayıs, 1991, s. 17.  
Yarg. H.G.K., 29.6.1960 T., 13 E., 16 K.

<sup>135</sup> Yarg. H.G.K., 29.6.1960 T., 13 E., 15 K.

görülür” hükmüne yer vererek görevli mahkemenin İş Mahkemesi olduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre; Sosyal Sigortalar Kurumu ile ilgili bir anlaşmazlığın İş Mahkemesinde görülebilmesi için anlaşmazlığın Sosyal Sigortalar Kanunu’ndan doğmuş bulunması yeterlidir<sup>136</sup>.

Yetki ise, bir davaya hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından bakılabileceğinin tayinini ifade eder<sup>137</sup>.

Kurumun rücû davalarında, yetkili İş Mahkemesinin belirlenmesinde de durum aynıdır. İşçi işverenine karşı açacağı davaları işverenin ikametgahı mahkemesinde açabileceği gibi, işin yapıldığı yer mahkemesinde de açabilecektir. Kurum da rücû davasını aynı mahkemelerden birinden açabilecektir.

### III- RÜCÛ DAVASININ TARAFLARI

SSK 26’ıncı maddesi “İşverenin sorumluluğu” başlığını taşımasına rağmen, bu madde ile düzenlenen kurumun sigortalıya yaptığı ödemelerden dolayı işverene veya üçüncü kişilere karşı rücû hakkının doğmasıdır.

Rücû davasında, davacı yanda Kurum, davalı yanda ise işveren veya kusurlu üçüncü şahıs bulunacaktır. Alt işveren (aracı) da bir tür işveren sayıldığından<sup>138</sup> rücû davasında taraf olabilir.

<sup>136</sup> Yarg. 10. H.D., 16.4.1974 T., 2310 E., 3319 K. **İlmi ve Kazai İçtihatlar dergisi**, 1975, C. 1, s. 169-180.

<sup>137</sup> KURU, ..., s. 89.

<sup>138</sup> Bkz. s. 39.

SSK'nun 4'üncü maddesine göre, işveren vekilide dava edebilir<sup>139</sup>. 506 Sayılı Kanunun 4'üncü maddesinde 14.5.1985 tarih ve 5203 Sayılı Kanunla yapılan değişikliklerden sonra işveren vekili de mali yükümlülüklerden dolayı işverenle birlikte metüselilen sorumlu tutulabilecektir.

Kanundaki değişikliğe rağmen bu konuda doktrinde görüş ayrılığı vardır. İşveren vekilinin sorumluluğunun, mali olmayan konularla sınırlı olduğu savunulmaktadır.

SSK 26'ncı madde 1'inci fıkraya dayanan rüçü davalarında husumetin işverene yöneltmesi asıldır. Ancak işveren, işin belli bir kesimini aracıya vermiş ve iş kazası veya meslek hastalığı aracıya verilmiş iş kesiminde yapılan işle ilgili ise, husumetin aracıya tevcihi gerekir. Zira aracı, çalıştırdığı sigortalının işvereni durumundadır.

Rüçü davası Sosyal Sigortalar Kanunu 26/2 maddeye dayandırılmış ise, husumetin dava dilekçesinde tüm maddi olgular belirtilmek suretiyle üçüncü kişiye ve Borçlar Kanunu'nun 55'inci maddesiyle, Trafik Kanunu'nun 50'nci maddelerine göre, kusuru söz konusu olan işverenler aleyhine yöneltmesi lazımdır. Ancak çalışan ile çalıştıran kimseler arasındaki sorumluluk müteselsil sorumluluk niteliğinde olduğundan, davanın bunlardan biri veya birkaçı aleyhine yöneltmesi davacının isteğine bağlıdır.

SSK 26'ncı maddeye dayanan rüçü davalarında işveren veya üçüncü kişilerin, Kurum harcamalarından sorumlu tutulmalarına neden olan kasdi veya suç sayılır eylem ile işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranış ve kusur durumlarının ispatı yükümü davacı Kuruma düşer<sup>140</sup>.

<sup>139</sup> Bkz. s. 38.

<sup>140</sup> Yarg. 10. H.D., 16.6.1975 T., 3917 E., 3724 K.

#### IV- KUSUR ORANININ BELİRLENMESİ

İş kazası veya meslek hastalığı halinde, işçinin işveren aleyhine açtığı tazminat davasında olduğu gibi, Kurum tarafından işveren aleyhine açılacak rüçû davalarında da kusur, sorumluluğunun derecesini ve rüçû alacağıının miktarını belirlemede temel unsurlardan biridir. İşveren ve üçüncü kişi, Kuruma karşı kusur oranlarında sorumludurlar. İş kazası veya meslek hastalıklarında işverenin veya üçüncü kişinin kusurunu ve derecesini belli etme oldukça önemli bir bilirkişi işidir. Ancak son yıllarda bilirkişilere sunulan “Teknik konular”ın kapsamı, bilhassa iş davalarında, o ölçüde geniş tutulmaktadır ki ihtilafın halinde Hakimin etkin rolü azalmıştır<sup>141</sup>.

İş kazalarında, sigorta yardımlarının kısa sürede yapılabilmesini temin için olay çoğu kez sigorta müfettişleri veya Çalışma Bakanlığının İş Güvenliği Müfettişlerince soruşturulmaktadır. Bu tür davalar haleflik ilkesine dayandığından sigortalı tarafından işveren aleyhine açılan zararın giderimi davasında hükme dayanarak yapılan kusur incelemesine ilişkin rapor, Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26'ncı maddesi hükmüne uygun bir rapor niteliğinde ise Kurumun işveren aleyhine açtığı rüçû davasında da hükme esas alınmalıdır.

#### V- RÜCÛ DAVASINDA TALEBİN KONUSU VE FAİZ

Halefiyet ilkesi, borçlunun alacaklıya karşı durumunun halefiyet söz konusu olunca daha da ağırlaşmasına neden olamaz. Kurum, sigortalının işveren veya üçüncü kişiden isteyebileceğinden fazlasını

<sup>141</sup> Hakkı AKTAŞ, **İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Doğan Tazminat Davalarında Mevcut Dengeler ve Yeni Denge Arayışları**, İ.B.D., S. 4-5-6, İstanbul, 1981, C. 61, s. 225.

isteyemez<sup>142</sup>. Aslında SSK 26/1 maddedeki “sigortalı ve hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir” sözleri bunu ifade eder<sup>143</sup>.

Sigortalının karşılık kusuru varsa Kurumun işveren veya üçüncü kişi aleyhine açacağı tazminat davası zarar miktarı BK. mad. 44 uyarınca kusur oranında indirilmelidir. İşverence, sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine daha önce ödenmiş maddi tazminat Kurumun rücu alacağından düşülmelidir.

Rücu davalarında mütesilsil sorumluluk esaslarında geçerlidir. Halefiyet ilkesi üçüncü kişilerin kendi aralarında yapacakları, anlaşmalarla bertaraf edilemez<sup>144</sup>.

Ayrıca zarar gören sigortalının işvereni ibra etmesi, Kurumun işverene rücu hakkını ortadan kaldırmaz. Aksi düşünce tarzı 26'ncı maddenin konuluş amacına ters düşer<sup>145</sup>.

Kurum, sigortalı yada onun hak sahiplerine yaptığı yardımların toplamını işverenin veya üçüncü kişinin kusuru oranında isteyebilir. Birlikte sorumluluk esasları, rücu davalarında da geçerlidir. O halde sigortalının iş kazasının oluşmasında ki birlikte kusuru tazminat miktarında indirim sebeptir. İndirilecek miktar kusur oranındadır<sup>146</sup>.

Halefiyet, halefe sadece alacak hakkını değil, ona bağlı bulunan hakları da intikal ettirir. Bu sebeple mesela alacak için faiz

<sup>142</sup> Yarg. 10. H.D., 27.12.1979 T., 6788 E., 9676 K. **Yargıtay Kararları Dergisi**, Mart, 1980, s. 38.

<sup>143</sup> Yarg. 10. H.D., 21.4.1992 T., 91/2623 E., 92/4595 K. **İş ve Hukuk Dergisi**, Ekim, 1992, s. 30.

<sup>144</sup> TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 323.

<sup>145</sup> ATABEK, ..., s. 371.; ÇENBERCİ, ..., s. 188.; TUNCAY, **Sosyal Sigortalar ...**, s. 243.

<sup>146</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 203.

kararlaştırılmışsa halef olan şahıs buna ve asıl alacaklıyı tatmin etmek için yaptığı takip ve dava masraflarını talep edebilir<sup>147</sup>. Bu intikal kendiliğinden olur.

Rücû davalarında faizin başlangıç tarihi önem taşımaktadır. Yargıtay, Kurum tarafından açılan rücû davalarında faizin başlangıç tarihini, bağlanan gelirler için “onay” diğer giderler de, ödenek verilmesi söz konusu ise “ödeme” bunun dışındakiler için “sarf” tarihleri olarak kabul etmiştir.

Rücû davasında istenen faiz, aslında temerrüd faizidir. Faizin başlangıcı konusunda kanunda açık bir hüküm yoktur. Bu nedenle davacı Kurum, alacağı için borçluyu temerrüde düşürmeli ve temerrüd tarihinden itibaren faize hükmedilmelidir. Böyle bir durum söz konusu olmadıkça, dava dilekçesinin davalıya tebliği tarihi faize başlangıç olarak alınmalıdır<sup>148</sup>. Bu haleflik ilkesinin doğal bir sonucudur.

## VI- ZAMANAŞIMI

Kurumun rücû hakkında zamanaşımı, rücû hakkının halefiyete dayanması ile salt rücû hakkına dayanması konusunda, farklı andan itibaren işlemeye başlar.

Rücû hakkı, hak sahibinin şahsında doğan yeni bir haktır ve bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olur.

<sup>147</sup> TEKİNAY-AKMAN-BURCUOĞLU-ALTOP, s. 318-319. “Akdi faizler bakımından bir mesele yoktur. Bu faizleri ödeyen borçlu diğer borçlulara rücû edebilir. Asıl mesele alacaklının borçlulardan birini temerrüde düşürerek ondan temerrüd faizi tahsil etmesi halinde bu borçlunun ödediği faizler için borçlarından rücû edip, edemeyeceği....”.

<sup>148</sup> CUHRUK-ÇOLAKOĞLU-BÜKEY, s. 341-342.; Mehmet CAN, **Açıklamalı, İctihatlı Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması**, Savaş Yayınları, B. 2, Ankara, 1987, s. 369. “...Faiz ödeme tarihinden itibaren işlemeye başlar...”.

Zamanaşımı da bu hakkın doğduğu andan itibaren işlemeye başlar. Yeni bir hak olduğundan alacağa bağlı fer'i hakların devri söz konusu değildir<sup>149</sup>.

Halefiyette ise alacaklıyı tatmin eden kişi yeni bir hak sahibi olmayıp, alacaklının hakkını aynen devraldığından zamanaşımında istemeye devam eder.

Rücû davasında zamanaşımı melesesi incelenirken Kurumun rücû hakkının halefiyete dayanması sebebiyle konuyu halefiyet yönünden ele alacağız.

Kurumun rücû hakkında, sigortalının işveren yahut üçüncü kişiye karşı zamanaşımı süresi aynen Kurum içinde geçerlidir. İşverenle sigortalı arasında sözleşme ilişkisi olduğu için Kurumun başvurma hakkı işverene karşı BK. 125'inci maddeye göre 10 yılda, haksız fiil ilişkisine dayandığı içinde üçüncü kişiye karşı BK. 60'inci maddeye göre 1 veya 10 yılda zamanaşımına uğrar. Olay başka bir konunun uygulama alanına giriyorsa o yasadaki özel zamanaşımı süresi uygulanır. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 109/4 maddesine göre zamanaşımı süresi ik yıldır<sup>150</sup>.

Zamanaşımı süresinin ne zaman işlemeye başlayacağı ise önemli bir konudur. Zamanaşımı süresi sigortalı için ne zaman işlemeye başlarsa Kurum içinde o zaman başlaması gerekir. Yargıtay bu konudaki kararlarının çoğunda SSK 26. mad.'ye dayalı rücû davalarında hüküm altına alınacak gelirler için, gelirin Genel Müdürlükçe onaylandığı, giderler için sarf ve ödeme tarihini Kurumun faili ve zararı öğrendiği tarih, zamanaşımının başlangıcı olarak kabul edilmektedir ki bu halefiyet ilkesiyle bağdaşmaz<sup>151</sup>. Zarara sebebiyet veren aleyhinde,

<sup>149</sup> KARSLI, s. 178.

<sup>150</sup> TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 322.

<sup>151</sup> BAŞBUĞ, ..., s. 81.



aynı olay sebebiyle, zarar gören ile onun halefi yönünden başlangıç ve sona erme tarihleri farklı, iki türlü zamanaşımı kabul edilemez<sup>152</sup>. Karayalçın'da, aynı kanaattedir. Bu yazara göre<sup>153</sup> zamanaşımının, ödeme tarihinden itibaren başlayacağı kabul edilirse, zarardan nihai olarak sorumlu olanlar aleyhine, zamanaşımı süresi olay ile ödeme tarihi arasında geçen süre kadar azaltılmış olur. Halbuki rüçü davasının hukuki dayanağı ödeme değildir. Tandoğan ise aksi kanaattedir<sup>154</sup>.

Yargıtay HGK., 29.1.1992 tarihinde vermiş olduğu kararında bu görüşünü değiştirmiştir. Rüçü davalarının hukuki temelini kanuni rüçü değil, halefiyet esasına dayandığı belirtilen kararda "SSK 26'ncı madde bu konuda rüçü hakkı vermediğinden artışların onay tarihinde Kurumun şahsında yeni bir hak doğmakta, hak sahiplerinin isteyebileceği alacak hakkı (karşılanmamış zararlar sınırlı olmak üzere) işlemeye başlayan zamanaşımı ile birlikte Kuruma intikal etmektedir. Bu nedenle salt halefiyet ilkesine dayalı, gelirlerde meydana gelen artışlardan dolayı Kurumca açılan alacak davalarında zamanaşımı başlangıcı hak sahiplerinin işveren aleyhine açacağı davanın zamanaşımı başlangıcı olan olay tarihi olacaktır" sonucuna varılmaktadır<sup>155</sup>.

Sigortalı işçinin işgörmezlik derecesinde bir artma olması halinde, BK.'nın 46/2 maddesi hükmü gereğince, hakim yeniden tetkik yetkisini saklı tutmamış ise, ve ilk davadaki zamanaşımını başlangıç tarihi nazara alınarak uygulanacak zamanaşımı süresi geçmiş ise, talep zamanaşımından red edilmelidir. Bu tarihten itibaren olaya göre, iki yıl içinde S.S.Kurumu'nun da rüçü davasını açması gerekir<sup>156</sup>.

<sup>152</sup> Yarg.İ.B.K. 17.1.1972 T., 1970/2 E., 19972/1 K.

<sup>153</sup> Mustafa KARAYALÇIN, **Rüçü Davalarında Zamanaşımının İşlemeye Başlayacağı Tarih**, Yargıtay Dergisi, Nisan, 1979, S. 2., s. 373-379.

<sup>154</sup> TANDOĞAN, ..., s. 392.

<sup>155</sup> TUNCA, **Sosyal ...**, s. 323.

<sup>156</sup> KARSLI, ..., s. 189.

## Ş. 2- RÜCÛ HAKKININ DEĞERLENDİRİLMESİ

### I- YARGILAMA HUKUKU AÇISINDAN

Kurumun, sigortalı veya hak sahiplerine ödediği meblağı geri almak için açacağı rüçû davaları, mahkemelerin yükünü artıracığı gibi, (usul ekonomisine aykırılık) yargılama giderlerinde yükselmesine sebep olacaktır. Rüçû mekanizmasının işlemesi “para” ve “zaman” açısından pahalıya mal olacaktır<sup>157</sup>.

Kurum, her hadisede işverene rüçû yolunu tercih etmektedir. Ayrıca Kurumun ileride yapılması gerekli bulunan her türlü gider için açacağı rüçû davalarında mahkemelerin yükünü artırmaktadır.

Kurumun ileride yapılması gerekli bulunan her türlü gider için, Anayasa Mahkemesine iptal istemi ile müracaat edilmiştir. Anayasa Mahkemesi 20.12.1983 tarihli, 4/A Sayılı Kararıyla bu hükmü iptal etmemiş, “.... bağlanan gelirden ekonomik ve sosyal bazı nedenlere dayanılarak sosyal hukuk devletinin gereklerinden olan sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlamak maksadıyla yasa ile sonradan artırma yapılmasının 26’ncı maddenin 1’inci fıkrasında “ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin” biçiminde yer alan ibarenin kapsamı dışında kaldığını ve kurumun yeni bir dava açamayacağını” açıklamasına rağmen Yargıtay, Anayasa Mahkemesinin bu görüşünü benimsememiştir.

Bu suretle özel durumlar çerçevesinde yargı organlarına olağanüstü yük yüklenmiş bulunmaktadır<sup>158</sup>.

<sup>157</sup> OMAĞ, ..., s. 182.

<sup>158</sup> ATABEK, ..., s. 420.

## II- İŞVEREN AÇISINDAN

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26'ncı maddesi, Kuruma dava tarihine kadar yapılan giderlerden başka "ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarını"da işverenden isteyebilme hakkını vermiştir. Oysa aynı maddenin Kurumun üçüncü kişiye rücu hakkını düzenleyen ikinci fıkrası, üçüncü kişiyi ileride yapılması gerekli bulunan giderler tutarından sorumlu tutmamıştır.

İşveren aleyhine getirilen bu eşitsizliğin nedenini anlayabilmek zordur. Üstelik iş kazası ve meslek hastalıkları priminin tamamı da işveren tarafından ödenmektedir.

Sigortalı veya iş kazası sonucu ölen sigortalının geride kalan hak sahiplerine bağlanan gelir ve aylıklarda kanun, kararname ve diğer mevzuatla yapılan her artışın Kurum tarafından ileride işverenden istenebilmesi de<sup>159</sup> işverenin aleyhine getirilen bir başka eşitsizliktir. Yargıtay içtihatlarında aynı doğrultudadır.

İşveren böylece sebep olduğu bir iş kazası dolayısıyla yıllar boyu yeni davalara muhatap olmakta ve tazminat ödemek zorunda kalmaktadır. Bu durum kesin hüküm sonucuna uygun değildir.

Kurum, 506 Sayılı Kanununun 26/1 maddesi gereği rücu davası sonucunda hükmedilen tazminat tutarını (ayrıca ileride yapacağı giderleride) zarara sebep olandan peşin almakta fakat sigortalı ya da hak sahiplerine "irat" şeklinde ödeme yapmaktadır. Kurumun rücu tazminatını zarara sebep olan işveren yada üçüncü kişiden BK. 43/2 madde uyarınca irat şeklinde alması mümkün görülmemektedir<sup>160</sup>.

<sup>159</sup> TUNÇOMAĞ, **Sosyal ...**, s. 254.

<sup>160</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 203. "506 Sayılı Kanununun 26/1 maddesi, BK. 43/2 maddesi karşısında özel hüküm niteliğinde olup, 26'ıncı maddesinde açıkça peşin almadan söz edilmektedir".

Kurumun peşin tahsilat ve gelir şeklinde ki ödeme karşılaştırılıp faiz gözönünde tutulduğunda rüçû davaları sonucunda kâr ettiği hatta sebepsiz yere zenginleştiği dahi söylenebilir<sup>161</sup>.

506 Sayılı Kanununun 26/I maddesi hükmü, ilk bakışta işveren için çok hafif bir kusur sorumluluğu getirmiş gözüküyorsa da işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükmüne aykırılığı da sorumluluk şartları arasına dahil ettiğinden, hafifletilmiş kusur sorumluluğu etkisini bir anda kaybetmektedir. Çünkü bu mevzuat hukukumuzda en uzun ve teferruatlı hükümler taşıyan mevzuatımız arasında olup ülke şartları içersinde işverenlerin kolay kolay bundan yakalarını kurtarabilmeleri imkanı pek azdır. Esasen İş Kanunu'muzun işvereni işyerinde işçi sağlığını ve iş güvenliğini korumak için her türlü önlemi almakla ve bu husustaki araçları noksansız bulundurmakla yükümlü tutan 73'üncü maddesi de işverenin sorumluluğunu kusursuz sorumluluğa yaklaştıran bir hükümdür.

Yargıtay içtihatlarında da işvereni işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili tüzük hükümleri karşısında en hafif kusurdan dahi sorumlu tutma eğilimi görülmektedir<sup>162</sup>. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin, 16.5.1985 Tarih, 1995/2937 Esas, 1985/3105 Kararı ile "işverenin ağır ve tehlikeli işte rapor almadan işçiyi çalıştırması kusur durumunu oluşturduğu gibi aynı yerde başka bir işçinin dahi düşmesi, düşmeyi önleyecek yeterli tedbirlerin alınmadığını gösterir" kararına varmıştır.

Kurumun 26'ncı madde çerçevesinde isteyebileceği tazminat sigortalı veya hak sahiplerine yapılan giderler ile bağlanan gelirlerin peşin sermaye değerleri toplam ile sınırlıdır<sup>163</sup>.

<sup>161</sup> TUNCAI, ..., s. 247.

<sup>162</sup> ATABEK, ..., s. 379.

<sup>163</sup> ÇENBERCİ, ..., s. 202.

Geleceğe ilişkin gelir kaybının hesaplanması uygulamada en fazla tereddüt uyandıran ve tartışmalara neden olan konuların başında gelmektedir. Bu konuda bilirkişilerce değişik hesaplama yöntemleri uygulanmakta ve yargı kararları arasında çelişkiler doğmaktadır.

### III- SOSYAL SİGORTALAR KURUMU AÇISINDAN

Sosyal Sigortalar Kurumu, kârlılık ve verimlilik amacıyla değil, kamu hizmeti yürütmek amacıyla kurulmuştur. Kurumu, kasten zarara uğratan işveren veya üçüncü kişiden bu zarar tahsil edilmelidir. İş kazası veya meslek hastalığı, hastalık hali veya Kanunun diğer öngördüğü hallerde işveren veya üçüncü kişilerin, Kurumu kasten zarar uğratması halinde bu zarar tahsil edilmelidir. Bazı işverenlerin kasdi davranışı sonucu, o işverenlere bağlı işçiler için Kurum bir gider de bulunuyor ise; bu giderin tahsilinde fonun mevcutlarının eksilmemesi bakımından işverenlerin de yararı vardır<sup>164</sup>.

Rücû hakkı, Kurumun zarara uğramamasını ve işverenlerin daha dikkatli davranmasını temin edecektir. Bu konuda ki görüş ayrılığı ileride yapılacak yardımlar içindir. Rücû alacağı evvelce hükmen tahsil edilmiş olsa dahi artan sigorta tahsisleri için, belli koşullarla Kuruma tekrar rücû hakkı tanıma olanağının kanunlara aykırı olmadığı<sup>165</sup> görüşüne katılmak mümkün değildir.

Sosyal güvenlik, insan haysiyetine yaraşır asgari bir düzeyi sağlamakla yükümlüdür. Devletin bu alandaki görevleri kuşkusuz, onun ekonomik (zenginlik) gelişmişlik seviyesi ile yakından ilişkilidir<sup>166</sup>.

<sup>164</sup> AKTAŞ, ..., s. 336.

<sup>165</sup> CUHRUK-ÇOLAOĞLU-BÜKEY, ..., s. 342.

<sup>166</sup> İhsan ERKUL-Ömer Zühtü ALTAN-Nüvit GEREK, **Sosyal Politika Dersleri**, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir, 1984, s. 137.

Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından önemli olan sigorta küvertürlerinin ucuz olmasında rüçü davalarında önemi olacaktır.

#### IV- SİGORTALININ ORTAK KUSURU

Kurumun, SSK 26'ncı maddeye göre işveren veya üçüncü kişiler aleyhine açacağı rüçü davalarında sigortalının ortak kusuru, Kurum alacağının belirlenmesinde dikkate alınması gerekmektedir. Bu konu Yargıtay kararlarında halledilmiştir. 31.3.1954 Tarih, 18 E., 11 K. Sayılı İçtihadî Birleştirme Kararında "...Haksız fiilden zarar gören sigortalının zararın faili veya istihdam eden aleyhine açtığı bir tazminat davasında hakim, nasıl ki, Borçlar Kanununun 44'üncü maddesi hükmünü tatbika yetkili ise, bir iş kazasından dolayı ödediği tazminat münasebetiyle sigortalıya halef olan İşçi Sigortalı Kurumunun rüçü hakkını kullanarak ikame eylediği bu kabil tazminat davalarında da hakim, sigortalının müterafik kusuru mevcut ise, zikrolunan 44'üncü madde hükmünce müddeabih tazminat miktarını tenkis edebileceği..." esası benimsenmiştir. Yargıtay uygulaması da anılan karar doğrultusunda oluşmuş ve yerleşmiştir<sup>167</sup>.

İş kazasına, meslek hastalığına veya hastalanmasına bağışlanmaz kusuru yüzünden sebep olan sigortalıya, SSK 111'inci maddesi gereğince, verilen geçici iş göremezlik ödeneği ile sürekli iş göremezlik geliri bağışlanmaz kusuru nedeniyle Kurumca indirilmiş olsa dahi kusurun derecesine göre mahkemece daha fazla bir indirim yapılmasına kanuni bir engel yoktur.

Açılan rüçü davasında, sigortalının iş kazasına uğraması, meslek hastalığına tutulması veya hastalanması gibi hallere, kendisinin kasdi veya suç sayılır bir hareketi yüzünden meydana geldiğinin tespit

<sup>167</sup> CUHRUK-ÇOLAKOĞLU-BÜKEY, ..., s. 340.

edilmesi halinde Kurumun geri alma hakkı doğar esası benimsenmiştir. Uygulamada bu karar doğrultusunda oluşmuştur.

İş kazası veya meslek hastalığı sayılmaması gereken bir sigorta olayı Kurumca iş kazası veya meslek hastalığı olarak kabul edilerek sigortalıya gelir bağlanmış ise, Kurumun açacağı rücu davasında, işveren veya üçüncü kişiler olayın iş kazası olmadığını, sebepsiz yere gelir bağlanmış olduğunu ileri sürebilecekleri gibi, mahkemeninde itiraz niteliğinde bulunan bu yönü kendiliğinden dikkate alması gerekecektir.

#### V- SİGORTALI VEYA HAK SAHİPLERİNİN SİGORTA YARDIMLARI İLE KARŞILANMAYAN ZARARLARININ TAZMİNİ

SSK'nda teminat altına alınan riskler nedeniyle (özellikle iş kazası ve meslek hastalıklarında) sigortalı veya ölümünde hak sahiplerinin uğradıkları zarar Kurumun sağladığı yardımların üstünde olabilir. Ancak sigortalı veya hak sahiplerinin sigorta yardımları ile karşılanmayan zararlarını buna neden olan işveren veya üçüncü kişilerden istemeleri hususunda Kanunda bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla beraber, gerek Yargıtay içtihatları, gerek doktrin buna olumlu cevap vermektedirler. Gerçekten zarara uğrayan sigortalılar, ancak yardımların karşılamadığı zarar kısmı için genel hükümlere göre (BK. md. 41 vd., 55, 100, 332) işveren veya üçüncü kişilere karşı maddi tazminat, destekten yoksun kalma tazminatı davası açabilecekleri gibi, şartları varsa (BK. md. 47) onlardan manevi tazminat dahi isteyebilirler. İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle açılan maddi tazminat davalarının hakuki sebebi, sigorta gelirleriyle karşılanmayan kısmın ödetilmesi ilkesine dayanır<sup>168</sup>. Bu nedenlerle sakat kalan işçi veya ölümü halinde hak sahiplerine iş kazası ve meslek hastalığı

<sup>168</sup> Yarg. 9. H.D., 28.11.1989 T., 89/10192 K., 89/10368: **Yargıtay Kararları Dergisi**, Mayıs 1990, s. 677.

sigortasından gelir bağlanmış ise, mükerrer ödeme ve yararlanmaya yer verilmemesi için bağlanan gelirlerin<sup>169</sup> maddi tazminattan indirilmesi gerekir. Eğer işçinin zararının tümü Sosyal Sigortalar tarafından karşılanmışsa bu durumda artış işverene başvurulamayacaktır<sup>170</sup>.

---

<sup>169</sup> TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 325.

<sup>170</sup> TUNCAY, **Sosyal ...**, s. 325.; AKTAŞ, s. 224.



## SONUÇ

Sosyal Sigortalar Kurumu'nu sigorta şirketinden ayıran en önemli özellik Sigorta Kurumu'nun kârlılık ve verimlilik gayesiyle değil, kamu hizmetini yürütmek gayesiyle çalışmak üzere kurulmuş olmasından kaynaklanır. Kurum, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve diğer hallerde, sigortalıya veya hak sahiplerine gerekli yardımları sağlar. Ancak Kurumun sağladığı bu yardımları, kusurları varsa işveren veya üçüncü kişilerden talep edebileceğini ayrıntılı olarak inceledik.

Araştırmamızda, Kurumun rüçü hakkının açıklığa kavuşmamış ve çözümlenmesi gereken hususları üzerinde durmaya çalıştık. Bunlardan en önemlisi rüçü hakkının hukuki dayanağıdır. Kanunda bu konuda açıklık olmaması ve doktrinde görüş birliği sağlanmaması uygulamada sorunlar yaratmaktadır.

Kurumun rüçü hakkının hukuki dayanağı halefiyet ilkesidir. Kurum sigortalının halefi olmakla onun hak ve borçlarına sahip olmaktadır. Kurumun rüçü hakkının kanuna dayanması görüşünü kabul etmek mümkün değildir. Bu durumda Kurum her zaman rüçü hakkını kullanabilmektedir. Bu konuda Yargıtay'da halefiyet ilkesini benimsemesine rağmen bazı kararlarında bundan ayrılmış ve bir görüş

birliği sağlamamıştır. Kurumun işçiye sonradan yaptığı yardımları istemesini Yargıtay kabul etmiştir. Bu konuda Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruda da bir sonuç alınamamıştır.

Diğer önemli bir hususta, iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primlerinin işveren tarafından ödenmesine rağmen işverenin sürekli bu davalara maruz kalmasıdır. Ülkemizde geniş bir sigorta kanunu ile İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği mevzuatı vardır. İşverenlerin bu geniş kapsamlı mevzuattan kurtulabilmeleri mümkün gözükmemektedir. Kurumun işçiye ileride yapacağı yardımları da işverenden talep etmesi ile işveren ömür boyu bu davalarla uğraşmak zorunda kalmaktadır. Bu durum uygulamada işverenin sigortasız işçi çalıştırmasına neden olmakla birlikte, tedbirlerin alınmasında, her halde sorumluluktan kurtulmayan işverenin daha dikkatli olması önlenmiş olmaktadır.

Kurumun rüü hakkının hukuki temeli konusunda uygulamada görüş birliği sağlanmalı ve 26'ncı maddeye göre Kurumun ileride yapılacak yardımları işverenden isteyebileceği hükmü üzerinde durulmalıdır. Ayrıca işverenin sorumluluğunun sınırlandırılması hususu günümüzde önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Her olayda işverene rüü yoluna başvurulmamalıdır. İşçi ve işveren eğitimine önem verilerek, Kurumun ve sigortalıların zarara uğramamasını sağlamakla birlikte, rüü davalarında ki dengelerinde sağlanması gerekir.

Daha geniş kitlelerin sigorta hakkından faydalanabilmesi için, sigorta kuvertürlerinin ucuz olması gereklidir. Bunun içinde işverenin veya üçüncü kişilerin kusuru oranında Kurum, rüü yoluna müracaat etmeli, ancak bu konuda çözüm bekleyen hususlar incelenmeli ve ne işveren ne de Kurum zarara uğramamalıdır. Denge sağlanarak sağlıklı koşullara ulaşılması gereklidir.

## FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- AKTAŞ Hakki : **İş Kazası ve Meslek Hastalıklarında Mevcut Denge ve Yeni Denge Arayışları**, İ.B.D., C. 6, S. 4-5-6, İstanbul, 1987.
- ATAAY Aytekin : **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, Birinci Yarım, B. 3, İ.Ü.H.F. Ya. No: 626, İstanbul, 1981.
- ATABEK Reşat : **İş Kazası ve Sigortası**, Erdim Yayınları, İstanbul, 1978.
- BAŞBUĞ Aydın : **Sosyal Sigortalar Kurumunun İşveren ve Üçüncü Kişiye Rücû**, Kamu-İş Yayınları, Ankara, 1992.
- BİLGE Necip : **Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleleri**, A.Ü.H.F.D., C. 11, S. 1-2, Ankara, 1954.
- BOZER Ali : **Sigorta Hukuku**, B.T.H.E.H.F., Ya. No: 50, Ankara, 1965.
- CAN Mehmet : **Açıklamalı, İçtihatlı, Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması**, Savaş Yayınları, B. 2, Ankara, 1987.

- ÇELİK Nuri : **İş Hukuku Dersleri**, B. 12, Beta Yayınları, No: 473, İstanbul, 1994.
- CUHRUK Mehmet-  
ÇOLAKOĞLU Servet-  
BÜKEY A.Avni : **Sosyal Sigortalar Kanun, Şerh, İçtihat**, Olgaç Yayınları, Ankara, 1977.
- ÇENBERCİ Mustafa : **Sosyal Sigortalar Kanun Şerhi**, Olgaç Yayınları, Ankara, 1985.
- DÖNMEZER Sulhi-  
ERMAN Sahir : **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Genel Kısım, Beta Yayınları, No: 417, C. I, B. 11, İstanbul, 1994.
- EREN Fikret : **Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Sorumluluğu**, A.Ü.H.F. Ya. No: 344, Ankara, 1974.
- ERKUL İhsan-  
ALTAN Ömer Zühtü-  
GEREK Nüvit : **Sosyal Politika Dersleri, Anadolu Üniversitesi Basımevi**, Eskişehir, 1984.
- GÖNENSAY Samim-  
BİRSEN Kemaleddin : **Borçlar Hukuku**, İ.Ü., Ya. No: 353, C. 1, İstanbul, 1948.
- GÜVEN Ercan : **Sosyal Sigortalar Genel Uygulama İlkeleri ve Sigorta Kolları**, E.İ.T.İ.A., No: 149/91, Eskişehir, 1976.
- GÜZEL Ali-  
OKUR Ali Rıza : **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Beta Yayınları, No: 474, B. 4, İstanbul, 1994.

- İZVEREN Adil : **Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar**, Doğuş Matbaacılık, Ankara, 1970.
- KARAHASAN M.Reşit : **Tazminat Davaları**, Sevinç Matbaacılık, C. 1, İstanbul, 1970.
- KARAHASAN M.Reşit : **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981.
- KARAYALÇIN Mustafa : **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları**, A.Ü.H.F., Ya. No: 145, Ankara, 1960.
- KARAYALÇIN Mustafa : **Rücû Davalarında Zamanaşımının İşlemeye Başlayacağı Tarih**, Yargıtay Dergisi, Nisan, 1979.
- KARSLI Abdurrahim : **Usul Hukuku Açısından Rücû Davaları**, İstanbul Ofset Matbaası, İstanbul, 1994.
- KILIÇOĞLU M.Ahmet : **Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet**, A.Ü.H.F., Ya. No: 448, Ankara, 1974.
- KURU Baki : **Hukuk Muhakemeleri Usulu El Kitabı**, Alfa Yayınları, No: 208, B. 1, İstanbul, 1995.
- OMAĞ Merih Kemal : **Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiye**, T.S.R.Ş.B. Yayını, İstanbul, 1983.
- OZANOĞLU Teoman-  
YALNIZOĞLU Sıddık-  
TÜMER A.Avni : **Açıklamalı, İçtihatlı, Sosyal Sigorta Mevzuatı**, Atak Yayınevi, C. 1, Ankara, 1974.
- REİSOĞLU Sefa : **Kefilin Rücûu ile İlgili Meseleler**, Batider, C. 1, S. 4, 1962.

- SAYMEN Ferit Hakkı-  
EKONOMİ Münir : **Sosyal Sigortalar Tatbikatı**, I.Ö.I.T.I.Y.O., Ya. No: 12, İstanbul, 1966.
- ŞAKAR Müjdat : **Sosyal Sigortalar Uygulaması**, Beta Yayınları, No: 440, B. 1, İstanbul, 1994,
- TANDOĞAN Haluk : **Türk Mesuliyet Hukuku**, A.Ü.H.F. Ya. No: 159, Ankara, 1961.
- CENTEL Tankut : **Yargıtayın 1986 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, Beta Yayınları, İstanbul, 1987.
- TEKİNAY-AKMAN-  
BURCUOĞLU-ALTOP : **Tekinay Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, B. 7, İstanbul, 1993.
- TUNCAY Can : **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Beta Yayınları, No: 499, B. 6, İstanbul, 1994.
- TUNCAY Can : **Sosyal Sigortalar Kurumunun İşverene ve Üçüncü Kişiye Rücû'unda Karşılaşılan Sorunlar**, I.B.D., C. 6, S. 4-5-6, İstanbul, 1987.
- TUNÇOMAĞ Kenan : **Borçlar Hukuku Dersleri**, B. 6, İstanbul, 1976.
- TUNÇOMAĞ Kenan : **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, Beta Yayınları, No: 133, B. 4, İstanbul, 1988.
- UL Necdet : **İş ve Hukuk Dergisi**, Nisan-Mayıs, 1991.
- ÜSTÜNDAĞ Saim : **Medeni Yargılama Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.